

הַדָּשׁ קִסְלֵב הַדָּשׁ

KISLEV

ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Chanuková modlitba. Sidur z Fürthu, Bavorsko, 1738.

הַנּוֹכַח שִׁמַּח – CHANUKA SAMEACH

NYMBURK–LONDÝN–LIBEREC

Židovská obec v Liberci získala do trvalé zápůjčky vzácnou tóru z druhé poloviny 18. století, původem z Nymburka. Dlouhodobě ji do Liberce zapůjčila londýnská nadace Memorial Scrolls Trust, která spravuje více než 1500 tór původem z Čech a Moravy. V Londýně následně vznikla při Westminsterské synagoze nadace, která většinu tór původně z Čech a Moravy propůjčuje k užívání židovským komunitám po celém světě. Liberec je po Praze a Olomouci třetím místem v Česku, kam nadace některou z tór trvale zapůjčila. *rb*

POZDĚ, ALE PŘECE

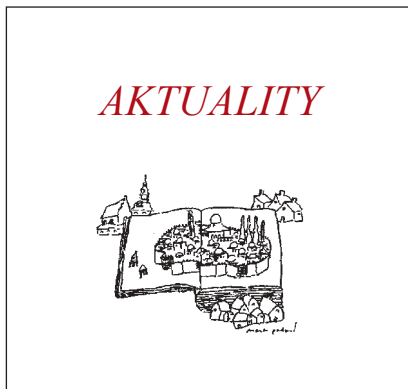
Židovská obec Brno má znovu šanci na získání bývalého spolkového domu v centru města. Je to jedna ze tří posledních nedořešených kauz v Česku, která se týká restituční židovského majetku, jak uvádí Světová židovská organizace pro restituce (WJRO).

Zchátralá budova na brněnském Kolišti sousedí s areálem Úrazové nemocnice, píše WJRO. Býval to židovský spolkový dům propojený s dnes už neexistující synagogou. Židovská obec se o majetek roky soudí. Tentokrát se ale podle zjištění Českého rozhlasu a týmu zpravodajského podcastu Brněnská jedenáctka do záležitosti vložila vláda a po letech přetahování stát budovu židovské obci zřejmě vrátí.

Popraskané stěny, vytrhaná podlaha, oloupané nápisy, prázdné místnosti pouze s ozvěnou. Dům číslo 45 na rušné ulici Koliště v centru Brna je v žalostném stavu. Premiér Petr Fiala z ODS prohlásil, že by stát měl budovu vydat. „Je to veřejný zájem ve dvojím smyslu. Jednak si myslím, že pokud stát má nějaký majetek a nepotřebuje ho, což je tento případ, tak je dobré, aby ho předal někomu, kdo to využije. A druhá věc samozřejmě je, že musíme hledat všechny cesty, i když to nejde jednoduše, jak napravovat to, kde se v minulosti stala nespravedlnost. A z tohoto hlediska si myslím, že bychom měli k nějakému dobrému řešení dospět,“ komentoval případ předseda vlády. *bt*

WEB KAMENŮ ZMIZELÝCH

Spolek Štetl spustil ve spolupráci s Židovskou obcí Brno web projektu pokládání Kamenů zmizelých pro Brno. Byl spuštěn při příležitosti výročí takzvané křišťálové noci, která se odehrála z 9. na 10. listopadu 1938 a odstartovala tragic-

kou éru protizidovské perzekuce. „Spuštěním webu Kamenů zmizelých v den výročí křišťálové noci Brno nejen vzdává úctu obětem holocaustu, ale také otevírá možnost propojení současné generace s touto pohnutou historií,“ uvedla v tiskové zprávě Kateřina Höferová, mluvčí Centra židovské kultury Štetl. *cžk*

VYŠKOVSKÁ SYNAGOGA

Opravenou synagogu na Masarykově náměstí ve Vyškově přihlásí vyškovská radnice do soutěže o nejlépe opravenou kulturní památku Jihomoravského kraje a o nejlepší realizaci programu regenerace městské památkové zóny. Historická stavba se v uplynulých letech dočkala postupné rekonstrukce. Interiéry synagogy, postavené v novorománském stylu v roce 1885, byly rekonstruovány podle černobílé historické fotografie, kterou se podařilo vypátrat v archivu Národního památkového ústavu. Objekt je obnoven od střechy, ta je kompletně vyměněná, až po jemnou štukovou výzdobu. Náročná obnova si vyžádala přes osm milionů korun. *vd*

ŽIDOVŠTÍ OBYVATELÉ JIŽNÍHO PLZEŇSKA

V blovickém Muzeu jižního Plzeňska byla v říjnu letošního roku otevřena výstava *Odkaz zmizelých*. Na jednotlivých panelech je ve stručnosti připomenuta historie židovských komunit obcí jižního Plzeňska. Výstava je doplněna i cennými exponáty, které byly muzeu zapůjčeny nebo již v minulosti darovány. Přehledně jsou připomenuty osudy našich židovských spoluobčanů, významné události a historické objekty. Mimořádný zájem veřejnosti jen potvrzuje, že odkaz židovské historie obcí okresu Plzeň-jih je stále živý. Výstava potrvá do 5. dubna 2025.

Alena Vlčková

KARTOTÉKA VĚZŇŮ

Památník Terezín zpřístupnil veřejnosti kompletní kartotéku lidí vězňených v ghettu na konci války. Ta zahrnuje i karty zemřelých na jaře 1945 a také záznamy o osobách, které dovezly transporty do Terezína na sklonku války. Kartotéka čítající desítky tisíc karet přináší badatelům a rodinným příslušníkům vězňených nové informace. Při zpracování kartotéky historici doplnili databázi politicky a rasově pronásledovaných o 869 lidí, o nichž doposud neměli žádné informace.

Soubor je přístupný na webu Památníku Terezín. Skeny kartotéčních lístků pocházejí z fondu Národního archivu v Praze, fondu Moravského zemského archivu Brně a evidenčních karet židovského obyvatelstva ze Sedlčanska uložených v Státním okresním archivu Příbram. *pt*

TEREZÍN DIGITÁLNĚ

V dubnu 2021 zahájilo činnost digitalizační centrum Památníku Terezín. V rámci tříletého projektu financovaného s pomocí grantu Claims Conference bylo vytvořeno celkem 144 588 skenů sbírkových předmětů, z toho 128 260 je skenů dvojrozměrných a 16 328 skenů trojrozměrných předmětů. Skeny předmětů, které nejsou chráněny autorskými právy, byly přiřazeny k jednotlivým záznamům v databázi. Badatelé tak nyní mají možnost prohlédnout si výsledky této práce v nově vytvořené databázi sbírky Památníku Terezín: <https://www.pamatnik-terezin.cz/sbirka>. Digitalizace zbývajících sbírkových předmětů bude pokračovat i v dalších letech. *dg*

OBSAH

- Zemřel profesor Jehuda Bauer **3**
- Komentář k Tóře **4–5**
- Rozmysli si, Maňenko – rozhovor s J. Tomanem o židovském 19. stol. **6–7**
- Zámek najdeme všude – Josef Mühlberger o F. Kafkovi **8–9**
- Město pod Wawelem – několik obrázků z podzemního Krakova **10–11**
- Výstava Pařížská škola **12, 13**
- Zemřel Radan Salomonovič **13**
- Richard Weiner: Blahosklonný den **14–16**
- Na březích Dněpru – recenze románu Dovida Bergelsova **17**
- Výběr z českých médií **18**
- Izrael: Půjde to s Trumpem líp? **19**
- Zprávy, kultura, inzerce **20–23**
- Zprávy ze světa **24**
- Rejstřík **I–IV**

Když v pátek 18. října zemřel v 98 letech historik holokaustu, profesor Jehuda Bauer, nekrology se objevily v předních světových listech a na webových stránkách mnoha institucí. Zesnulý byl respektován jako přední odborník na holokaust, vědec, jehož názor a erudice přesahovaly akademický výzkum, člověk, který se snažil o to, aby jeho znalosti posloužily v praxi, tedy k tomu, aby se už něco takového, jako byl holokaust a genocida, nemohlo opakovat. Byl autorem desítek studií a odborných publikací, profesorem, který přednášel v Izraeli a na zahraničních vysokých školách, ale také dlouholetým ředitelem výzkumu v památníku Jad vašem, zakládajícím členem redakce časopisu *Holocaust and Genocide Studies*, členem edičního týmu *Encyklopedie holokaustu*. Na přelomu tisíciletí se stal na popud tehdejšího švédského premiéra Görana Perssona jedním ze zakládajících členů Mezinárodní aliance pro výzkum holokaustu a výuku o něm (IHRA), poté byl jejím dlouhodobým poradcem, autorem Stockholmské deklarace (shrnující cíle této aliance) a tvůrcem pracovní definice antisemitismu. Za svou práci a aktivity získal mnoho ocenění, roku 1998 nejvyšší občanské vyznamenání své země – Izraelskou cenu.

Jehuda Bauer se narodil 6. dubna 1926 v Praze v sociálnědemokratické a sionistické rodině, jíž se podařilo uniknout nacistům na poslední chvíli před okupací a poté se dostala do Palestiny. Když ukončil střední školu, rozhodl se pro studium historie. Stihl se účastnit akcí Palmachu proti Britům a pak přijal stipendium od britské mandatorní vlády na Univerzitu v Cardiffu. Vrátil se, aby bojoval v izraelské válce za nezávislost. Žil v kibucu Šoval v Negevské poušti a byl aktivním členem levicové strany Mapam. Roku 1960 získal doktorát a v letech 1961–1995 působil jako profesor historie na Hebrejské univerzitě. Přednášel jako hostující profesor na předních univerzitách v USA. Poté se stal ředitelem Mezinárodního institutu pro výzkum holokaustu v Jad vašem.

O tom, jak byl vážený, svědčí například to, že když se roku 2023 konalo v Dubrovniku plenární zasedání IHRA,

na kterém 97letý Bauer dal na vědomí, že „odchází do důchodu“, své zdravotní zprávy mu zaslali izraelský prezident, ministr zahraničí USA, britský premiér, král Karel III. (což je pozoruhodné i s ohledem na to, že Bauer, jak bylo řečeno, se v mládí účastnil – a nijak to později netajil – protibritského odporu v Palestině), švédská ministryně kultury a bývalý švédský premiér. Na stejném zasedání bylo rozhodnuto o zřízení stipendia pod jeho jménem na podporu výzkumu holokaustu a výuky o něm.

NEBUDEŠ PŘIHLÍŽET

Zemřel profesor Jehuda Bauer

Foto English Wikipedia.

V nekrologích je zmiňována jeho schopnost psát a přednášet o holokaustu srozumitelně a v rámci obecné historie. Byl první, kdo na základě archivních materiálů důsledně zkoumal to, co se dělo, z pohledu obětí. V rozhovorech pro *Rch* (2007 a 2009) k tomu řekl: „Zabývám se holokaustem jako celkem, motivy k němu, jeho strůjci, přihlížejícími a samozřejmě oběťmi. Snažím se celou tragédií vidět v kontextu židovské historie, evropské historie, historie genocidy. Pak teprve přichází na řadu specializace. Zabýval jsem se hlouběji záchrannými akcemi, o které se snažily židovské organizace, židovským hnutím odporu v Evropě, soustřeďují se na výzkum malých štetlů na východě Polska před holokaustem a během něj. Rozumím polsky i jidiš, takže si mohu udělat obrázek, jak se tu situace vyvíjela a jak na ni Židé reagovali.“

Protestoval proti tezi, že Židé šli na smrt jako „ovce“ či že židovské rady

Němcům napomáhaly; zkoumal různé druhy odporu, jež nazýval hebrejským výrazem *amida* – jednak ozbrojeného a jednak neozbrojeného, jehož význam pokládal v situacích, které byly více než beznadějně, za zcela zásadní. „Z německého pohledu byl odpor samozřejmě marginální, ale marginální by měla být právě německá perspektiva. Odvaha a snaha bojovat je neobyčejně významná z židovského pohledu a také z širší perspektivy, jež zkoumá reakci lidí ohrožených genocidou. Otázka by měla znít spíše takto: Židé neměli šanci k odporu. Jak je tedy vůbec možné, že někde vzdorovali? Pro mě je navíc velmi důležitý i neozbrojený odpor, protože se týká mnohem více lidí.“

Trval na přesném vyjadřování – několik kapitol jeho zásadní knihy *Úvahy o holokaustu*, jediné, která vyšla v jeho rodné zemi v českém překladu (nakl. Academia, 2009), se věnuje vyjasňování pojmů (není divu, že právě on vytvořil definici antisemitismu).

Holokaust nepokládal za „nevysvětlitelný“, ale přesně analyzoval jevy, které k němu vedly. Na přední místo pak kladl německý biologický rasismus, iracionální nenávisť, kdy byli Židé (od kojenců po starce) vnímáni jako úhlavní nepřátelé. Jejich vyvraždění pak Bauer definoval jako bezprecedentní jev, jenž se od ostatních genocid odlišoval jednak tím, že postrádal „pragmatické motivy“, a jednak svým globálním rozsahem. Holokaust vnímal jako termín pro naprosté vyhlazení, kdy měl být dle nacistických plánů zabit každý jednotlivý Žid na světě. Žádal, aby tento pojem byl používán přesně, nikoli z politických důvodů. Antisemitismus chápal jako problém celé společnosti, nikoli jen Židů.

Tvrdil, že poznáním toho, co se stalo a jak se to stalo – v konkrétní době z konkrétních důvodů a konkrétním lidem –, budeme moci zabránit tomu, aby se něco takového opakovalo. „Všichni jsme možné oběti, možní pachatelé, možní přihlížející,“ napsal a dodal:

„Holokaust je varování. K deseti příkázáním židovsko-křesťanské tradice bych navrhl připojit tři další: *Nebudeš pachatelem. Nebudeš pasivní obětí. A rozhodně nebudeš přihlížejícím.*“

(am)

KDY JE ZTRÁTA OBJEVEM (TOLDOT)

Jsme-li sami bez zásluh, odvoláváme se před Bohem na zásluhy tří patriarchů Izraele, Avrahama, Jicchaka a Jaakova. Porovnáme-li však prostor, který každému z nich skýtá Tóra, bije do očí, jak málo jej věnuje prostřednímu z nich, Jicchakovi. Zjevné upozadění role Jicchaka jako autorský záměr je však zdůvodněno na začátku paršat Toldot větou: *A toto jsou příběhy Jicchaka, syna Avrahama: Avraham zplodil Jicchaka* (1M 25,19). Bez Avrahama by prostě nebylo Jicchaka, ale nejen ve fyzickém slova smyslu. V oddíle Toldot Jicchak ustupuje do pozadí před příběhy Jaakovými, přestože stál v jeho konfliktu s prvorozeným Esávem na straně jeho bratra. I díky tomu je čtenář nucen se hlouběji zabývat úlohou, jež je mu v příbězích praotců přisouzena.

Líčení příběhů Avrahama a Sáry začíná očekáváním potomka již při jejich odchodu z Ur Kasdim. Avrahama, tehdy ještě Avrama, zastihujeme ve věku sedmdesáti let, a Sáru, tehdy ještě Saraj, ve věku šedesáti. Z textu vyplývá, že jejich ústředním problémem byla neplodnost jejich manželství. *Saraj byla bezdětná, bez plodu. A Terach vzal svého syna Avrama a svou snachu Saraj, ženu svého syna Avrama atd., a vyšli s nimi z Ur Kasdim, že půjdou do země Kenaán, ale došli jen do Charan a usadili se tam.* Čtenář si logicky klade otázku, kdo s kým vlastně z Ur Kasdim vyšel, ale zůstane nezodpovězena. Odpověď je v Tóře obsažena později v 1M 15,1–21, když Bůh sděluje Avramovi, aby se nebál: *Já jsem tvým štítem, tvá mzda je velmi hojná.* Na to Avram odpovídá otázkou, k čemu to vše, když chodí bezdětný a jeho dědicem bude jeho chovanec Eliezer. Tím je vysvětleno, čeho se bál, a Bůh ho proto ujišťuje, že Eliezer jeho dědicem nebude. Bude jím *ten, jenž vyjde z tvých vnitřností, ten bude tvým dědicem!*

Celý text pak líčí obsah smlouvy, již Bůh uzavřel s Avramem nedlouho poté, co opustil Ur Kasdim. Proto také hned následuje: *Já jsem Hospodin, jenž tě vedl z Ur Kasdim, abych ti dal tuto zemi do vlastnictví.* Stejně podstatné však je, že mu Bůh neutají, jak dlouhá cesta k tomu ještě povede. Avrahamovo potomstvo počínaje Jicchakem bude *přistěhovalcem v cizí zemi, tam je zotročí*

KOMENTÁŘ K TÓŘE PRO TENTO MĚSÍC

Mark Podwal: Chanukije, 1999.

a budou je utlačovat čtyři sta let. Čtenář se to sice dozvídá s velkým odstupem, napohled bez souvislosti, ale text je klíčový. Lze z něj odvodit, že smlouva byla uzavřena, když bylo Avrahamovi sedmdesát let. K události, již se řečený slib naplnil, tj. k vykoupení Jisraele z egyptského otroctví, došlo 430 let po uzavření této smlouvy, tzn. 400 let po narození Jicchaka, protože se narodil až třicet let poté, co mu byl slíben. (Rozpor s údajem na začátku paršat Lech lecha, že při odchodu z Charan do země Kenaán bylo Avrahamovi 75 let, vysvětluje Raši tím, že se Avram odpoutal od Teracha teprve po jeho smrti, protože mu byl povinován úctou k rodičům, a Terach zemřel, když mu bylo pětasedmdesát.) Teprve potom mohli Avram se Saraj pokračovat v cestě do Kenaánu, takže iniciativa opustit Ur Kasdim vyšla od Avrama.

Tehdy mu Bůh také slíbil, že ho udělá velkým národem a zvelebí, doslova zvětší jeho jméno a stane se požehnaním. *Těm, kteří ti žehnali, budu žehnat, a proklínat ty, kteří tě budou proklínat, tak se tebou budou žehnat všechny pozemské rody!* (12,2–3). Boží slib, že zvelebí jeho jméno, byl splněn rok před Jicchakovým narozením, když zvětšil jeho jméno v Avraham a Saraj přejmenoval na Sáru. I jméno Jicchak (bude se

smát) vyšlo od Boha, protože se Sára smála, slyšíc, že v devadesáti bude kojit syna. I Avraham se smál, když mu Bůh sdělil, že se mu ve stu letech narodí syn. Ale smích je přese vše nejpravdivějším výrazem radosti.

Bůh však podmínil Jicchakovo narození tím, že v domě Avrahamově budou obřezáni všichni muži, pokolení za pokolením. *Já jsem bůh Šadaq, procházej se před mou tváří a buď dokonalý, a já uzavřu smlouvu (...) mezi mnou a tebou a tvým potomstvem po tobě po jejich pokoleních jako smlouvu navěky, abych byl tobě a tvému potomstvu Bohem. Tobě a tvému potomstvu jsem dal zemi tvých přebývání, Kenaán, do věčného držení, a budu jim Bohem. Dodržuj mou smlouvu, ty i tvé potomstvo po tobě po jejich pokoleních, každý mužský bude obřezán!* (17, 1–10). Metafyzické zaslíbení syna Bohu má vyústit ve fyzický akt obřizky, bez něhož by ztratelo smysl vše, co mu bylo přislíbeno.

Sára se stala matkou v devadesáti letech zázrakem, aby porodila skutečného syna. Rovněž ta země, již má Avrahamovo potomstvo zdědit, je skutečnější než všechny jiné země, poněvadž jako svatá patří Svatému. Je od nich oddělena neviditelnou hranicí, sahající až do nebes. S tím souvisí i důvod, proč Bůh odkládal naplnění slibu, že bude mít potomka. U jiných párů se o to postará vrozený pud, ale právě v případě Avrahama a Sáry si Bůh přál, aby se to, co dává vykonávat tělesnému pudu, stalo prvním příkazem vědomého já. Znamená *smlouvy*, jímž se rodiče vzdávají nároku na vlastnictví dětí, nabylo v Avrahamově potomstvu vědomého obsahu.

To, co Avraham Jicchakovi vštípil do srdce, byla „obřizka srdce“. To je tajemstvím jak Jicchakovy omylné povahy, tak jeho pevného charakteru, když bez odporu přijal myšlenku, že bude obětován. Nakonec předává plody Avrahamovy bezpodmínečné lásky k jedinému Bohu i se Svatou zemí Jaakovovi a jeho potomstvu. Pro člověka je na rozdíl ode všech živých stvoření charakteristická nedokonalost. To se projevuje potřebou zaplnovat prázdný prostor k dokonalosti vším možným, co nedostatek dokonalosti jenom zvětšuje. Zatímco je obřizka *znamením smlouvy*, obřizka srdce je aktem rozhodnutí otevřít svou mysl Boží dokonalosti, samotné skutečnosti. Pochopí-li, že skutečnou předkožkou jsou představy jeho srdce, pozná svého úhlavního nepřítele ve své mysli. **Efraim K. Sidon**

TRPĚLIVÉ ČEKÁNÍ**Mikec (1M 41,1–44,17)**

Vše, co se Josefovi dosud stalo, vyplývalo ze skutků někoho jiného: jeho otce (který mu pořídil krásné roucho), jeho bratrů (kteří na něj žárlili tak, že ho prodali do otroctví), Potifarovy manželky (jež se ho snažila svést a kvůli které byl uvězněn), velitele věznice (jenž si Josefa oblíbil) a samotného Boha (neboť „Hospodin byl s ním a Hospodin dal úspěch každému jeho konání“). Když Josef vložil faraonovým služebníkům, jeho číšníkovi a pekaři, sny, nezapomněl je upozornit, že výklady snů náležejí Bohu.

Pak se však Josef rozhodl vztít osud do svých rukou. Věděl, že vrchní číšník se vrátí na své místo u faraona, a požádal ho, aby se za něj přimluvil. Oddíl Vaješev končí drtivou zprávou ještě zdůrazněnou opakováním: „Knižé číšníkú si na Josefa nevzpomněl, zapomněl na něj.“

V následující sidře Mikec pak děj pokračuje až za celé dva roky, které musel Josef strávit ve vězení; teprve pak pro něj poslali. Vrchní číšník si totiž konečně vzpomněl na jeho schopnost vykládat sny a Josef byl předveden před faraona. Během několika hodin se ze zapomenutého vězně stal hrdina, faraonův zástupce a nejmocnější muž v zemi.

Co je na tomto sledu událostí příběhu neobyčejné? Učí nás cosi velmi důležitého: Bůh odpovídá na naše modlitby, ale často ne tak, jak a kdy bychom to čekali. Josef se snažil dostat z vězení a podařilo se mu to, ale ne tak, jak si plánoval, a ne proto, že by číšník dodržel svůj slib. Josef byl velký snilek Tóry a jeho sny se většinou splnily, ale ne tak, jak si on nebo někdo jiný představoval.

Hospodin nás vyslyší, ale stejně jako v Josefově případě se musíme přičinit sami. Josefovy sny se splnily, stal se vůdcem, ale předtím se musel osvědčit v Potifarově domě i ve vězení, musel prokázat svůj správcovský um, svou praktičnost. K samotnému úsilí potřebujeme i pokoru, vědomí, že jsme závislí na silách mimo naši kontrolu. V První knize Mojžíšově se nikdo nedovolával Hospodina tak často jako Josef. Jak o něm pravil Raši: „Boží jméno měl stále ve svých ústech.“ Pochopil, že bez Boží pomoci by nedokázal nic. Potřebujeme tedy obojí: lidskou snahu i Boží milost. V určitém smyslu musíme být trpěliví i netrpěliví: netrpěliví k sobě, ale trpěliví v čekání na Hospodinovu odpověď. *Z komentářů rabína Jonathana Sackse vybrala a přeložila A. Marxová.*

BOHOSLUŽBY**v pražských synagogách prosinec 2024, leden 2025
kislev/tevet 5785****Staronová synagoga**

29. 11. pátek		začátek šabatu 15.46 hodin
30. 11. sobota	ŠABAT EREV ROŠ CHODEŠ TOLDOT 1M 25,19–28,9 hf: 1S 20,18–42	konec šabatu 16.58 hodin
1. 12. neděle	1. den Roš chodeš kislev	
2. 12. pondělí	2. den Roš chodeš kislev	
5. 12. čtvrtek	<i>Veten tal umatar</i>	
6. 12. pátek		začátek šabatu 15.42 hodin
7. 12. sobota	VAJECE 1M 28,10–32,3 hf: Oz 12,13–14,10	konec šabatu 16.56 hodin
13. 12. pátek		začátek šabatu 15.42 hodin
14. 12. sobota	VAJIŠLACH 1M 32,3–36,43 hf: Abd 1,1–21	konec šabatu 16.56 hodin
20. 12. pátek		začátek šabatu 15.43 hodin
21. 12. sobota	VAJEŠEV 1M 37,1–40,23 hf: Am 2,6–3,8	konec šabatu 16.59 hodin
25. 12. středa	erev Chanuka – rozsvícení 1. světla ▲	
26. 12. čtvrtek	1. den Chanuka – rozsvícení 2. světla ▲▲	
27. 12. pátek	2. den Chanuka – rozsvícení 3. světla ▲▲▲	začátek šabatu 15.48 hodin
28. 12. sobota	Šabat 3. den Chanuka MIKEC 1M 41,1–44,17 mf: 4M 7,24–29; hf: Zach 2,14–4,7	konec šabatu 17.03 hodin
	rozsvícení 4. světla ▲▲▲▲	
29. 12. neděle	4. den Chanuka – rozsvícení 5. světla ▲▲▲▲▲	
30. 12. pondělí	5. den Chanuka – rozsvícení 6. světla ▲▲▲▲▲▲	
31. 12. úterý	Roš chodeš tevet 6. den Chanuka – rozsvícení 7. světla ▲▲▲▲▲▲▲	
1. 1. středa	7. den Chanuka – rozsvícení 8. světla ▲▲▲▲▲▲▲▲	
2. 1. čtvrtek	8. den Chanuka	

Vysoká synagoga

Ve všední dny šachrit v 8.30 hodin, mincha ve 14.00 hodin.

Šachrit v pondělí a ve čtvrtek v 7.00 hodin.

O šabatu mincha po obědě (po 12.30 hodin).

29. 11. pátek	mincha, maariv, kabalat šabat	15.46 hodin
6. 12. pátek	mincha, maariv, kabalat šabat	15.42 hodin
13. 12. pátek	mincha, maariv, kabalat šabat	15.42 hodin
20. 12. pátek	mincha, maariv, kabalat šabat	15.43 hodin
27. 12. pátek	mincha, maariv, kabalat šabat	15.48 hodin

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají každou sobotu a o svátcích od 8.45 hodin.

25. 12. středa	Chanuka – rozsvícení 1. světla	16.00 hodin
30. 12. pondělí	Svátky světla	16.00 hodin

„ROZMYSLI SI, MAŘENKO...“

Rozhovor s Jindřichem Tomanem o jeho židovském 19. století

Profesor slovanských jazyků a literatur na Michiganské univerzitě v Ann Arboru

JINDŘICH TOMAN (nar. 1944 v Praze) emigroval po sovětské invazi roku 1968 do

Německa, kde pokračoval ve studiu germanistiky a slavistiky, v USA poté ještě lingvistiky. Vedle židovské tematiky patří k jeho badatelským zájmům kultura meziválečného Československa včetně dějin Pražského lingvistického kroužku, české avantgardy, moderní české knižní kultury a dějin fotomontáže. Na tato témata napsal řadu odborných publikací

(Foto/montáž tiskem – Photo/Montage in Print, Kniha v českém kubismu – Czech Cubism and the Book, Příběh jednoho moderního projektu, Angažovaná čítanka Romana Jakobsona), publikoval i básnické sbírky Naháči jižních moří a Přechod Avarů k zemědělství. V loňském roce vydalo pražské nakladatelství Karolinum anglický originál jeho nové knihy a nedávno její českou edici s názvem Čeští Židé a jejich devatenácté století: Texty, diskuse, konflikty. Právě té se v rozhovoru věnujeme.

Tématem vaší nové knihy je veřejný prostor v 19. století, jak se v něm projevovali Židé a jejich prostředí, jak se do něj promítaly jejich vztah k většinové společnosti a snahy začlenit se do ní a vztah většinové společnosti k nim. Co všechno lze vyčíst z literárních a publicistických projevů této doby?

Snad nejdříve, co tato kniha není. Základní prostor, kterému se věnuje, je jistě 19. století, ale kniha je daleko od nějakého systematického přehledu nebo běžné historiografie. Ta, myslím, stále ještě chybí. Jedná se vlastně o soubor takzvaných případových studií.

Nicméně materiál, který se tu probírá, ukazuje řadu důležitých témat, mezi jiným i jakousi česko-židovskou „konverzaci“, tedy úvahy, tu české, tu židovské, o židovské existenci v české společnosti.

Je tu hodně rozdílů, což vyplývá mimo jiné z toho, že 19. století má mnoho „podobí“. Situace před rokem 1848 byla jiná než ve druhé polovině století. Ale už

i 40. léta, takzvaná doba předbřeznová, jsou bohatá na veřejnou diskusi, přičemž je důležité, že v ní poprvé slyšíme židovské hlasy. Studium těchto pramenů, tedy publicistiky a literární tvorby, by snad mohlo být příspěvkem k dějinám veřejného prostoru v Čechách v té době. Jestli se mi to opravdu povedlo, to je jiná věc – nejsem sociolog.

Jak se projevovaly židovské snahy o sblížení s většinovou společností? A jakou roli v tom hrál jazyk, jímž Židé hovořili, jejich sounáležitost s monarchií či s lokálním prostředím?

Některé zdroje, zvláště ze 40. let 19. století, ukazují, že židovská menšina měla zájem upřesnit si, kde se vlastně nalézá a jak se má vztahovat k většinové společnosti. Diskutovalo se například, jestli se má vyučovat čeština v židovských školách, a byly pokusy užívat češtinu nejen jako obcovací jazyk, ale i jazyk náboženství. Jazyk byl vůbec po celé období jedním z centrálních témat. Židé byli od konce 18. století nuceni do němčiny, čímž vznikl dlouhotrvající rozkol mezi německojazyčnou menšinou a česky mluvící většinou.

Židé byli často Čechy považováni za Němce a ve druhé polovině 19. století existoval silný tlak

z české strany, který si kladl za cíl integraci pod podmínkou, že Židé přijmou češtinu. Tento program byl ale úspěšný jen částečně. Rozdělil české Židy přinejmenším na dvě nebo i tři skupiny: část jich dále používala němčinu, část se jazykově

asimilovala a část provozovala jakýsi pragmatický bilingvismus. Němčina byla v každém případě silná až do druhé světové války. Úspěšnou částí té německojazyčné minority byla i německojazyčná literatura v Čechách. Já v knize zdůrazňuji hlavně Leopolda Komperta, který ve svých příbězích ukazuje konflikty, jež řeší jeho židovští hrdinové na české vesnici.

Pozoruhodné jsou vámi popsané výjevy z jara 1848, kdy fakt, že padla cenzura, umožnil množství protizidovských letáků. Byla tedy revoluční nálada jara 1848 dle vašeho bádání spojena s protizidovskými projevy?

Během revoluce 1848 veřejný prostor do slova explodoval, alespoň ten pražský. V ulicích se začaly objevovat letáky a cedule, které byly převážně protizidovské. Vytvořil se i nový žánr komunikace, totiž jakási necenzurovaná letáková diskuse, ve které autor jednoho letáku odpovídal na letáky jiné. Je však nutno zdůraznit, že to nebyla úplně černobílá situace. I když letáky byly převážně antisemitské, někdy až brutálně, byly tu i kritické reakce, které nabádaly občany, aby jim nevěřili a nepovažovali je za směrodatné.

Zatímco v první polovině 19. století se Židé díky povinnosti chodit do německých škol ztotožňovali spíše s němčinou a německou kulturou, později, po roce 1848, respektive 1867, se stále více přikláněli k češtině a české kultuře. Byl to přirozený proces, nebo to Češi otevřeně vyžadovali a od Židů očekávali?

Jak již bylo řečeno, tenhle vývoj byl částečně vynucovaný z české strany, která měla jakési integrační očekávání, tedy hlavně požadavek, aby Židé podporovali „naši kauzu“, ale částečně tu bylo i něco „přirozeného“, v tom smyslu, že česká společnost ve druhé polovině 19. století procházela nebyvalým rozvojem, a tak předsta-

vovala alternativu, ke které se bylo možné připojit. Roman Jakobson říkával, že momenty, kdy Židé v Čechách začali používat češtinu, byly jakýmsi lakmusovým papírkem, který dokumentoval sílu české společnosti. Nechme to při tom.

„Co tato kniha není...“ Autor při uvedení svého nového titulu v Praze.

Co je dle vás z procesu českožidovského hnutí v 19. století nejdůležitější, jaké akce, skupiny, instituce, tiskoviny, časopisy měly nejširší dosah a odezvu?

Českožidovské hnutí stále zůstává otevřeným tématem. Já jsem si z něj vybral hlavně ty pokusy vytvořit českožidovskou literaturu. Myslím, že nebyly příliš úspěšné. Vlastně jsou tam jen dva autoři, kteří psali česky, Josef Penížek a Vojtěch Rakous. Ten první byl aktivní jen velmi krátce, ten druhý jistě zasluhuje pozornost.

Samozřejmě sám Českožidovský kalendář byl úspěšný projekt, vycházel česky a postupně se stával jakýmsi kulturně literárním orgánem. Stanovy Spolku českých akademiků židů, tedy hlavního orgánu českožidovského hnutí a vydavatele kalendáře, říkají v jednom odstavci, že jednacím jazykem spolku je čeština, a v následujícím odstavci tento program stvrzují tím, když prohlašují, že když se tak nestane, spolek formálně zanikne. V každém případě na stránkách Českožidovského kalendáře najdeme momenty, které jsou až komické. Například čteme, že na jednom večeru se zpívala pasáž z *Prodané nevěsty*, „Rozmysli si, Mařenko...“ jako upomínka na to, že členové spolku se mají rozhodnout pro to správné manželství – buď s Čechy, nebo s Němci. Tenhle polopatismus je ještě nutně nějak vyhodnotit, dát mu širší rámec.

Zmiňujete, že židovská akulturační snaha zahrnovala i tendence reformní, používání češtiny jako liturgického jazyka. Jaký měl tento trend ohlas?

Bylo několik pokusů o českojazyčné modlitební knihy, ale jaký měly ohlas, těžko říci.

Nezapomeňme, že jsme v období silné sekularizace.

Jednu kapitolu věnujete Janu Nerudovi a jeho spisku *Pro strach židovský* z roku 1869. V čem spočívá jeho vý-

znam a lze projevy antisemitismu sledovat i v Nerudově prozaickém díle? Měl Nerudův pamflet dalekosáhlejší dopad?

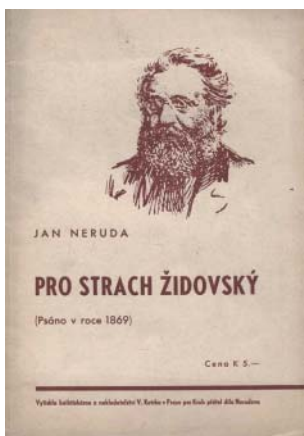
Jan Neruda byl žurnalista profesionál. Cílem tohoto traktátu byl program jakési české ekonomické emancipace od Židů, například posilováním českého družstevnictví. Ovšem Neruda tenhle traktát vybudoval tak, že se nejdříve věnoval tomu, co Židé „opravdu“ jsou, aby je pak mohl přesvědčivě vyloučit. Výsledkem byla charakteristika, která říká, že to jsou cizinci, že čeština je pro ně cizí jazyk, jsou chladní vůči „našemu“ umění atd. atd. Tím si

Pražský nakladatel Wolf Pascheles, kolem roku 1850. Foto Wikipedia.

vybudoval jakousi emocionální základnu pro své argumenty.

Já myslím, že je důležité zdůraznit, že Neruda byl český nacionalista a že vyloučení Židů z české společnosti mělo především sloužit jako nástroj, kterým se většinová společnost sebepotvrzuje. Vždy se vracím k úvahám Reného Girarda o obětním beránku, je-

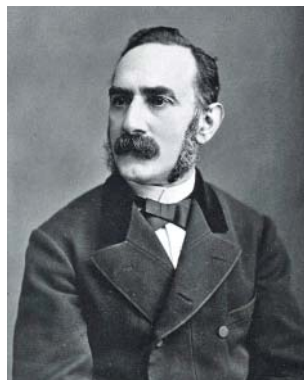
Pro strach židovský, vydání z roku 1942 (s údajem, že psáno roku 1869).

Dokonce i ta snaha vytvářet emancipační družstva byla antisemitská – ta česká družstva měla ve skutečnosti vyřadit židovské obchodníky z provozu. Neruda svůj traktát nikdy nestáhl, přetiskoval jej v souborech svých esejů, a začátkem 19.

století se traktát stal oblíbenou četbou českých studentů antisemitů. O jeho oblíbě za protektorátu nemusíme mluvit.

Řekl jste, že téma vaší knihy by se dalo shrnout pojmem „před Kafkou“. Lze tedy v židovských dějinách 19. století ve veřejném prostoru sledovat kořeny jevů, které přispívaly ke složitému světu, jež popsal slavný autor?

Já bych nechtěl, aby vznikl dojem nějakých teleologicky psaných dějin. Jestli máme před sebou nějakou grandiózní kulturu, která „vygenerovala“ Kafku, to nechci vůbec hodnotit. Je tu určitě zapomenutá kultura, jsou tu zapomenutí autoři, je tu kultura jazyka, ale to hlavní není ani tak objevení toho zapomenutého, ale spíše analýza, která dovoluje vytvořit jakousi mapu mezietnického vyjednávání. Tady lze překročit deskriptivní hranici, a tak i klíše o těch zapomenutých, a uvažovat o tom, že máme

Leopold Kompert na ateliérovém portrétu. Foto Leo Baeck Institute.

před sebou mapu, která může být modelem veřejného vyjednávání. To je vlastně to nejdůležitější.

V besedě k uvedení této knihy zaznělo, a lze s tím jenom souhlasit, že je znát, že jste ji psal s empatií, že to není suchopárny text. Je něco, co vás během bádání překvapilo, zaujalo víc než ostatní materiál?

Priznám se k zálibě v li-

stování v různých obskurních časopisech a brožurkách, i když to mohou někdy být produkty značně popletených grafomanů.

Ale vážněji – moje prameny většinou pocházejí z toho, co se tisklo, co bylo možné číst. V tom smyslu je to všechno opravdu o tvorbě veřejného prostoru. A ty texty mají svou integritu a svůj hlas. Co se týče překvapení, divím se mimo jiné, že autoři jako Leopold Kompert dosud nebyli systematicky přeloženi do češtiny.

Co by se mohlo k tématu dodat – jaké oblasti z židovských sociálních a kulturních dějin 19. století by dle vás stálo za to více zkoumat?

Jak již bylo řečeno, sociální, ekonomické a politické dějiny českých Židů v 19. století čekají na své autory. Ale tuhle kompetenci já nemám – jako literát mohu jen komentovat to, co se v těch různých časopisech a brožurkách dalo číst.

ALICE MARXOVÁ

ZÁMEK NAJDEME VŠUDE

Josef Mühlberger na závěr roku Franze Kafky

Německy píšící literární historik a spisovatel Josef Mühlberger se narodil 3. dubna 1903 v Trutnově v česko-německé rodině. Studoval v Praze germanistiku, v letech 1928–1931 vedl s Karlem Franzem Lepou časopis *Witiko*. Sudetskou i českou kulturní problematiku obsáhl v knihách *Tschechische Literaturgeschichte* (1969), *Zwei Völker in Böhmen* (1973) a zvláště pak v díle *Geschichte der deutschen Literatur in Böhmen 1900–1939* (1981). Jako antifašista a syn českého otce mohl po válce v Československu zůstat, ale nakonec dobrovolně odjel v srpnu 1946 s odsunutými antifašisty do Německa. Tam působil jako redaktor v *Neue Württembergische Zeitung*, psal knihy, překládal z češtiny a získal řadu kulturních ocenění. K nejvýznamnějším patří Cena Adalberta Stiftera a Eichendorffova cena. Zemřel v červenci 1985, pochován je ve vesničce Bärenbach.

V českém překladu vyšly jeho knihy *Jan Hus v Kostnici* (1931), *Chlapci a řeka* (2003), *Kde jsem byl doma* (2010) a v překladu Veroniky Dudkové a Václava Petrboka *Dějiny německé literatury v Čechách 1900–1939* (Albis International, 2006), odkud jsme převzali několik ukázek, věnovaných Franzi Kafkovi. (Mezilitulky jsou redakční.)

* * *

Než Franz Kafka (1883 Praha – 1924 Kierling u Vídně) v jednačtyřiceti letech zemřel, vyšlo z jeho rozsáhlého díla, které Max Brod prosazoval, opatroval a zachoval budoucímu světu, jen několik menších prací: Vzbudily pozornost i za hranicemi okruhu pražských přátel, už záhy si vysloužily uznalé soudy známých literárních kritiků, ale i hrubé zneuznání a chybné hodnocení. Velká díla vydaná po roce 1925, *Proces* (Der Prozeß), *Zámek* (Das Schloß) a *Amerika* (správně *Nezvěstný*, Der Verschollene), a rozsáhlé i drobné povídky uvedly Franze Kafku jako zvláštní fenomén do souvislosti celoněmecké i světové literatury. Nástup třetí říše v Německu však znemožnil, aby dosáhl patřičného vlivu a ocenění. To se stalo až po roce 1945.

JSEM KONEC NEBO ZAČÁTEK

Kafkovo dílo se ve světě proslavilo a bylo uznáváno jako jedno ze stěžejních, ne-li

nejstěžejnější své epochy. Bylo však také zneuznáváno a zasypáváno přemírou komentářů. Kolik lidí pátrá po skutečném vzoru Kafkova Zámku, který nestojí nikde, a přesto ho najdeme všude! Ernst Weiß obezřele vymezil Kafku vůči pražským německým spisovatelům: „Tento magický génius viděl víc a jiné věci, viděl hlouběji, nebeštěji a pekelněji než druzí.“ „Druhými“ měl Weiß na mysli sebe se svou vírou v zlého Protiboha, Werflova „zrcadlového člověka“, Kornfeldovy „oduševnělé lidi“ a Winderovo židovské trauma. Weißova

Alfred Kubin: ilustrace k povídce *Lovec Gracchus*.

charakteristika mohla poučit vykladače Kafkova díla, že je nelze objasnit obvyklým filologickým rozbořením, školskou filozofií, teologií nebo moderní psychoanalýzou, protože žije mnohem víc z nevědomí než z podvědomí, v němž leží naplaveniny pozemsko-materiálního života.

Franze Kafku v životě i tvorbě zajímala otázka: „Jak může člověk žít v tomto světě?“ Ve svých aforismech na to dal několik odpovědí, například: „Věřit znamená osvobodit v sobě to, co je nezničitelné, nebo spíš: osvobodit se, nebo spíš: být nezničitelný, nebo spíš: být.“

To je odpověď všech mystiků, i Angela Silesia: *Bud', bratře, bytostný, když celý svět se zřítí, / tu padne náhodnost a obstojí jen bytí.*

Jako mystika nemůžeme Kafku vykládat z pozic některého náboženství nebo konfese; nemusel jako Kierkegaard nebo Pascal svádět boj o křesťanské učení, nemusel svádět boj ani o židovství jako Ludvig Winder. Vyjádřil to takto: „Do

života mě neuvedla ruka křesťanství, ostatně už velmi umdlévající, ani jsem se už nestačil zachytit posledního cípečku odlétajícího modlitebního pláště, jako to udělali sionisté. Jsem konec nebo začátek.“

STARÝ MLÁDENEC

Romány a povídky Franze Kafky neřeší žádné světonázorové problémy, s nimiž se potýkali jiní pražští autoři. U jeho postavy by to nebylo možné. Jsou to vesměs malí lidé, lidé všedního dne, často bezjmenní, jako učitel v *Zámku* nebo venkovský lékař či důstojník v *Kárném táboře* nebo jako lovec s mytologickým jménem Gracchus. Nejsou to lidé intelektu; i když vyjadřují myšlenky – i velmi hluboké –, nevyslovují je logicky, ale obrazně, inkarnovaně. Franz Kafka sám nevyslovuje ve svých dílech problémy, sám tyto problémy ztělesňuje a žije. Kolik toho naproti tomu naložili na své postavy ostatní pražští spisovatelé – třeba Max Brod na Tychona Braha, Keplera, Galilea, Cicera aj. –, z nichž učinili hláskou troubu vlastního světonázoru a problémů. Ve svých románech a dramatech s velkolepými scénáři se ostatní pražští spisovatelé dovolávali Boha a světa. Díla Franze Kafky jsou všedními příběhy s všedními lidmi, jako je vykořeněný zeměměřič K.

Franze Kafku můžeme rozpoznat v řadě postav jiných spisovatelů, které si zvolil jako čtenář, třeba ve Stifterově *Starém mládenci* (Der Hagestolz, 1845). Postava mládence je u Kafky postavou základní. Žádná z jeho postav není ženatá či vdaná.

Stifterův starý mládenec žije v rozpadajícím se klášteře na ostrově odříznutém od světa a lidí, uprostřed jezera, jež obklopují vznešené nádherné hory. Smutnou zpuštělost domu ukazují spleť chodby a nepřehledné místnosti přečpané starým sešlým a zaprášeným zařízením. Dveře jsou zatarasené, tapety se odlepují. O tomto starém mládenci, postavě neženatého, typicky nespolečenského muže, kterou si protrpěl i Franz Kafka, se na konci povídky říká: „Až konečně oceán dní pohltí všechno, všechno, dokonce i to největší a nejradostnější, zanikne on tím spíš, protože na něm už všechno umdlévá, třebaže ještě dýchá a třebaže ještě žije.“ Pro Kafkův život platí Ibsenovo čtyřverší:

Žít, to znamená boj s temnými silami ve vlastním nitru.

Básnit – to je soudit sebe sám.

SOUD

Kafka soudí sám sebe v celém svém díle. Předstupuje před soud, který zasedá nepřetržitě a všude. Naznačují to už názvy, počínaje raným *Ortelem* (Das Urteil, 1916) a konče *Procesem* (Der Prozeß, vyšel 1925). Jeho obžalované nebo odsouzené postavy jsou on sám: bankovní úředník Josef K. v *Procesu*, zeměměřič K. v *Zámku*. Ústředním tématem všech Kafkových děl je vina a hřích a trest. Nakolik se na této myšlence podílí tradice židovsko-křesťanského gnosticizmu – svět, jakoby stvořený jakýmsi demiurgem, je zlý, náleží zlým silám, příchod člověka na tento svět narozením je hříchem a vinou –, zde nebudeme rozvádět.

Zeměměřič K. v *Zámku* přichází pozdě večer odnikud do vesnice, v níž nežijí sedláci, ale poddaní zámku a v níž nemá co vyměřovat; marně se tu vykořeněný zeměměřič snaží pro sebe najít práci, domovské právo a obydlí; zámek se svou neprůhlednou byrokracií neodpovídá.

V *Procesu* je bankovní úředník K. jednoho rána zatčen, „aniž udělal něco zlého“. Na konci je jako viník popraven – a umírá „jako pes“.

Dílo, s jehož pomocí můžeme objasnit Kafkův *Proces*, pochází z barokní literatury. Jde o duchovní drama Jacoba Bidermanna, poprvé uvedené roku 1609 v Mnichově, *Cenodoxus, doktor z Paříže* (Cenodoxus, der Doktor von Paris).

Před katafalkem zemřelého veleváženého a veleváženého doktora se shromáždí k duchovnímu oficiu profesori a studenti, aby uctili jeho památku. Vtom se nebožtík na márách vztyčí a zvolá: „Justo Dei justicio accusatus sum“ (Spravedlivým výrokem Božím jsem obviněn). Poté Cenodoxus klesne opět na máry a truchlíci společnost se s hrůzou rozuteče. Druhý den se nebožtík vztyčí znovu a před ještě větším zástupem zvolá: „Justo Dei justicio judicatus sum“ (Spravedlivým výrokem Božím jsem odsouzen). Třetího dne se zvedne a zvolá: „Justo Dei justicio condemnatus sum“ (Spravedlivým výrokem Božím jsem zatracen).

Jak vysvětluje básník 17. století tuto obžalobu, odsouzení a zatracení Cenodoxa, který měl pověst velmi zbožného člověka? Jeho pýchou. Pýcha, kardinální hřích, jehož nestvůrnými plody jsou sobectví vůči lidem a zpupnost vůči Bohu, zaslepuje vnitřní zrak člověka, takže si neuvědomuje svůj nadpozemský původ a cíl.

Josef K. se neprovinil určitým činem. Aniž to chtěl uznat, provinil se tím, že setrvává v tom, co je v jeho zsvětštělém životě zničitelne. Franz Kafka mluví o neviditelném soudu, který zasedá nepřetržitě. „Accusatus“ v *Cenodoxovi* odpovídá první kapitole *Procesu*, kdy se Josef K. dozví, že je zatčen, „judicatus“ se naplňuje v chrámové scéně, „condemnatus“ při popravě. Josef K. je odsouzen a popraven, protože propadl kardinálnímu hříchu pýchy, když se necítil vinen, a zapomněl na kardinální ctnost pokory.

PRAHA

Nemusíme zde znovu zdůrazňovat, jak velmi se Praha podílí na scénáři obrazného Kafkova díla, podobně jako tomu je ve fantasmagorickém románu Alfreda Kubina *Země snivců* (1909). Alfred Kubin Kafku znal, rozmlouvali spolu a Kubin ilustroval některé jeho povídky. Kubinova grafika je s Kafkovou prózou kongeniální.

Praha není jen městem, z něhož Franz Kafka odčítal svůj obrazný svět, Praha je on sám. Kafka žil v Praze a s Prahou, tak jako Praha žila v něm a s ním. Všechno na něm bylo jednoduché. Gustav Janouch tlumočí tento Kafkův výrok: „I u nás ještě pořád žijí temná zákoutí, tajemné chodby, slepá okna, špinavé dvory, hlučící krčmy a zavřené hostince. Chodíme širokými ulicemi nově vystaveného města. Ale naše kroky a pohledy jsou nejisté. Uvnitř se ještě chvějeme jako ve starých uličkách bídy. Naše srdce ještě nevědí nic o provedené asanaci. Nezdravé staré Židovské Město v nás je mnohem skutečnější než hygienicky nové město kolem. Bdělí kráčíme ve snách: sami jen příznak zašlých časů.“

Nejen prostor a město, ale i doba, především doba kolem první světové války, obestřela Kafku chmurami, které se odrazily v jeho díle. Vize, pramenící z osamělosti, ztracenosti a ohrožení, se z podvědomí, jež proniká do budoucna, rozrůstají v proroctví.

Povídka *V kárném táboře* popisuje graficky přesnou prózou pusté popraviště s moderním smrtícím strojem, který důstojník předvádí zahraničnímu cestovateli. Po popravě jednoho vojáka vstoupí důstojník do stroje sám a nechá se jako poslední zabít. Zahraniční cestovatel je poté uveden do čajovny, kde leží „Starý“, pán tábora, pohřbený pod stolem, protože „ho farář nedovolil uložit na hřbitově“.

Aktuálnější nemůže tato prorocká vize být, stejně jako vize v povídce *Starý list* (Ein altes Blatt, cyklus *Venkovský lékař*). Ta líčí invazi barbarského národa z daleké Asie, který se utáboří na náměstí před zámkem. Do nejmenších podrobností v něm rozpoznáme náměstí před Hradčany. Adalberta Stiftera pronásledovaly po roce 1866 podobné děsivé představy. Proroci vždycky předpovídali v obrazech.

PROMĚNA

Útěk a únik mimo svět lidí líčí *Proměna* (1916). Řehoř se promění v brouka, ne za trest, ale aby ho lidé nepoznali. Už ve *Svatebních přípravách na venkově* se jako útočiště, jako vytáčka objevuje touha uniknout do podoby brouka. Zatímco Raban (havran-vrána-kavka) posílá své „oblečené tělo“ na nepříjemnou cestu, zdá se mu, když leží v posteli „pěkně přikrytý žlutohnědou přikrývkou“, že nabyl „podoby velkého brouka, roháče nebo chrousta“. (Ernst Weiß zachraňuje děvku Olgu z její bídné lidské existence proměnou v tygra.)

Z Rabanovy stínové existence, z jeho zoufalé touhy „okusit ještě jiný vzduch než vzduch vězení“ jako by zazníval další hlas, jenž říká nicméně a přesto: „Nezoufat, ani nad tím, že nezoufáš. Když už se zdá být všemu konec, vždycky se ještě objeví síla, a to právě znamená, že žiješ.“ Gustavu Janouchovi Franz Kafka řekl: „Všemu jsem přitakal. Tak se žal stane kouzlem a smrt – ta je jen součástí sladkého života.“

Před smrtí Kafka požadoval, aby se jeho rukopisy spálily. O vážnosti této prosby se mnoho spekulovalo a spekuluje. Soudě podle jeho povahy ji myslel vážně. Tomáš Kravinský také ze dne na den přerušil práci na svém díle, protože mu všechno, co dosud napsal, připadalo nicotné. Nenapsal už ani řádek. Franz Kafka označil psaní za jakousi formu modlitby, modlitby, která by ráda odvrátila, nebo alespoň zažehnala příznak temných sil a mocností. Tomu odpovídá výrok Marie von Ebner-Eschenbach: „Nepíše jako Bůh, kdo netrpěl jako pes.“

Grillparzerův *Chudý houslista* (1848) se za Franzem Kafkou vynořuje jako stín. Naříká: „Hrají Wolfganga Amadea Mozarta a Sebastiana Bacha, ale milého Boha nehraje nikdo.“ Tímto chudým houslistou Božím byl Franz Kafka.

JOSEF MÜHLBERGER

MĚSTO POD WAVELEM

Několik obrázků z podzimního Krakova

Pozdní podzim měl v polském Krakově svoji nezaměnitelnou barevnost i hořkou vůni tlení. Historické centrum města totiž obepínají Planty, čtyřkilometrový věnec parků se vzrostlými stromy, převážně javory, mezi kterými se dá toulat, běhat či meditovat. Známa židovská čtvrť Kazimierz je i v tomto pozdním čase plná turistů, na židovské stopy a dotyky „jazyka Davidova, který je jak ořech a jako hroznové víno“,

Přesídlení Židů do ghatt – ulice Szlak, 1941. Foto archiv.

jak kdysi napsal Adam Zagajewski, je však možné narazit i v jiných krakovských čtvrtích a místech. A na každém kroku si uvědomovat, že město kdysi patřilo do jednoho soustátí s českými zeměmi.

PARKOVIŠTĚ NA KLEPARZI

Krakovská čtvrť Kleparz. Na ulici Szlak se mezi činžovními domy nachází proluka – dnes parkoviště. Dvoumetrová zídka odděluje ulici od tohoto prostřanství. A také závora ve vjezdu. Vysoká cihlová zeď sousedního domu je posprejovaná graffiti. Ze štěrku prosvítá okrová dlažba. Skoro nic tu není, až na to divně prázdno, které se tu rozprostírá. Ani žádná pamětní tabulka, kterých je jinak v Krakově v každé ulici velké množství, tu nevisí. Něco mi na tomto místě nesedí.

A o pár dní později na mě znenadání, při hledání čehosi jiného, z internetu vypadnou snímky z března roku 1941 a prozradí, že to místo bylo Němci vytvořené shromaždiště židovských obyvatel z okrajových čtvrtí (tedy něco jako „překladiště“). Odtud je posílali do uměle vytvořeného ghatta v části Podhoří, kde na tři tisíce Poláků vystěhovali, aby do jejich bytů nahnali sedmnáct tisíc židovských obyvatel.

Z Podhoří je následně posílali do nedalekého koncentračního tábora Płaszów. Fotografie naléhavě místo „usvědčí“ a „zabydlí“. Náhle se to prázdné parkoviště zaplní tvářemi, kufry, taškami, vaky, tlumeným hovorem, hlasitým povalem, březnovou zimou, kabáty, klobouky, uniformami. Strachem a úzkostí.

KAMENOLOM LIBAN

Bývalý rozlehlý vápencový lom Liban leží kousek za Krakovem. Dnes je plný náletů, křovin a obudných železných nestvůr-konstrukcí. Celé tohle území posloužilo v roce 1993 filmovému štábu režiséra Stevena Spielberga k vystavení kulis pro film *Schindlerův seznam*. Byly vystavěny desítky dřevěných baráků filmového koncentračního tábora Płaszów, kasárna, strážní věže, vila velitele. In-

spirování historickou skutečností zde kulísací vyrobili také cestu z maket židovských náhrobků, která zde zůstala dodnes. K mému překvapení se mě skupinka zmatených chorvatských turistů na místě ptala, zdali je tento „hanebně rozbitý a neopravený židovský hřbitov“ důkazem toho, jak se dnes Poláci chovají k židovské kultuře. Stačilo odhrábnout trochu hlíny a ukázat, že se jedná o betonové repliky, které tu zůstaly po filmování.

VÝSTAVA KAPISTŮ A DOROTA SEYDELMANOVÁ

V krakovském Pavilonu malíře Józefa Czapského (rodáka z Prahy a důležitého svědka 20. století) probíhá do dubna 2025 výstava *Kapisté. Sto let!*. Představuje tvorbu jednoho z nejzajímavějších polských malířských uskupení meziválečné doby. Pařížský výbor (*Komitet Paryski*), jehož členové se později v legrační zkratce nazývali kapisté (ze zkratky KP; kapismus je synonymum pro kolorismus), založili v roce 1923 studenti Akademie výtvarných umění v Krakově z praktických důvodů. Cílem bylo na několik měsíců vyjet stu-

dovat malbu do Paříže pod uměleckým dohledem jejich profesora Józefa Pankiewiczze. Cesta se konala v září 1924 a nakonec trvala sedm let – většina účastníků se vrátila do Polska až v roce 1931. Pankiewiczovy přednášky v Louvru nebo malba v plenéru se staly důležitými inspiracemi pro jejich vlastní tvorbu. Důležitým se pro ně stalo i dílo Pierra Bonnarda. Aby se studenti ve Francii uživil, pořádali plesy – nejznámější z nich byl ten uspořádaný v roce 1925, kterého se zúčastnil i Pablo Picasso. Během pobytu ve Francii skupina vystavovala svá díla na velkých výstavách – v Paříži a v Ženevě. Kapisté odmítli historismus a hlásili se k postimpresionismu. Avšak žádný umělecký program je nespojoval. Svoje umění budovali na principu kolorismu – pracovali se smyslovými účinky barev, zájímali se o jejich harmonické nebo kontrastní působení, barva pro ně měla významnou modelující a prostorovou funkci. Krakovská výstava představuje především ranou tvorbu kapistů. Francouzské prosvětlené krajiny, cézannovskými modelovaná zátiší, portréty a autoportréty.

Mezi vystavujícími zaujme malířka židovského původu Dorota Seydelmanová (1898–1943), která malovala krajiny a zátiší s velmi intenzivní barev-

Přesídlení krakovských Židů do ghatt, 1941. Foto archiv

ností, blízkou pointilismu. Vystaven je jeden její důležitý obraz z roku 1930 – mladá žena v klobouku, sedící u otevřeného okna. Je zachycena z profilu, sedí v interiéru (pravou ruku položenou na ostře červeném polštáři) a za ní se otevírá krajina plná divokých větví a korun stromů. Kontrast statické figury a divoké krajiny a barevné souzvuky hrají v obraze zásadní roli. Dorota byla blízkou kamarádkou další malířky z uskupení, Hanny Rudzky-Cybisové. Během druhé světové války Hanna ukrývala Dorotu pod faleš-

ným jménem Trzaskowská u sebe doma. Nakonec se od Hanny přestěhovala k příbuzným, neboť nechtěla riskovat kamarádčin život. Na udání soustěda byla zatčena gestapem a zastřelena na konci roku 1943 v Rdziostowie (nedaleko města Nowy Sącz). V úpatí kopce tam bylo zavražděno kolem 2 tisíc Židů a Poláků. Mimochodem, její sestra, právnička Aniela Steinsbergová, válku přežila a stala se v Polsku známou obhájkyní politických vězňů a zakládající členkou Výboru na obranu dělníků (KOR).

Dorota Seydelmanová: *Dívka u okna*, 1930.

WITTGENSTEIN A JEHO (NE)SETKÁNÍ S TRAKLEM

„Předevčirem jsem byl odveden a přidělen k 2. pevnostnímu dělostřeleckému pluku v Krakově,“ zapsal si 9. srpna 1914 do deníku čtyřiatřicetiletý Ludwig Wittgenstein. Mladý vídeňský filozof, pocházející z bohaté židovské rodiny, syn ocelářského magnáta a nadané klavíristky (Leopoldina Kallmusová pocházela z pražské židovské rodiny). Poté, co Rakousko-Uhersko vyhlásilo válku Srbsku, se Wittgenstein dobrovolně přihlásil k vojenské službě a byl odvelen právě do Krakova, jedné z největších pevností monarchie. Vzápětí byl přidělen na loď Goplana (opancéřovaný parník), která s dalšími loděmi kotvila pod královským hradem Wawel, brázdila vody Visly, a jejich úkolem bylo hlídkovat na pohraniční řece. A po vypuknutí války také podporovat vlastní jednotky v poli.

Dne 15. srpna 1914 byl Wittgenstein povýšen na pozici operátora palubních světlometů. Monotónní obsluha na lodi ho znechucovala. Musel spát na slámě, v noci vstávat, v podpalubí trpěl puchem. „Nejlépe se mi momentálně pracuje při loupání brambor,“ napsal si do deníku. V téže době byl do krakovské vojenské nemocnice, na psychiatrické oddělení, převezen sedmadvacetiletý rakouský básník Georg Trakl (též syn české matky). Expresionistický básník byl na rozdíl od Wittgensteina odveden přímo na frontu a sloužil v Haliči jako vo-

jenský lékárník. Během bitvy u Grodku musel sám ošetřit devadesát vážně zraněných vojáků, kterým nemohl příliš pomoci. V důsledku toho se nervově zhroutil a pokusil se o sebevraždu zastřelením. V říjnu 1914 byl poslán do Krakova a odtud poslal pohlednici Wittgensteinovi, kterého znal z doby před válkou (z otcova dědictví Wittgenstein financoval značným stipendiem několik umělců, mj. Trakla, Rilka a Kokoschku). Požádal ho o setkání a duchovní podporu.

Vše špelo k důležitému setkání.

Jenže Wittgensteinova loď musela odplout po Visle do Sandomierze a do Krakova se vracela až 5. listopadu 1914. Wittgenstein si tehdy zapsal: „Ráno plujeme do Krakova, kde bychom měli být pozdě večer. Cítím se netrpělivý, najdu Trakla? Mám velkou naději. Moc mi chybí člověk, se kterým bych si mohl upřímně popovídat.“ Teprve 6. listopadu ráno může Wittgenstein v uniformě vystoupit na břeh a spěchat za Traklem do posádkové nemocnice. Do deníku si však večer napíše: „Tam jsem se dozvěděl, že Trakl před třemi dny zemřel. Velmi hluboce se mě to dotklo. Jak smutné, jak smutné!!! Chudák Trakl! (...) Buď vůle Tvá.“ Trakl se na pokraji psychických sil rozhodl ukončit své trápení a v noci z 2. na 3. listopadu spáchal sebevraždu předávkováním léky. Ve chvíli, kdy Wittgenstein odcházel z nemocnice, bylo Traklovo tělo odváženo na nedaleký hřbitov.

Kdo ví, jak by se Traklův životní příběh odvíjel, kdyby to Wittgenstein býval stihl. Neboť ve společné blízkosti „otřesených“ by se mu lépe čelilo depresím, zvláště když filozof zůstal v Krakově až do roku 1916.

Zatímco Traklův hrob zarůstá travou, Wittgenstein kariérně stoupá, účastní

se bojů u Sanoku a v Itálii, je povýšen na poručíka a vyznamenáván za odvalu v boji. Konec války přežije v zajetí, ale to už je docela jiný příběh. Dodám jen, že 3. listopadu 2024 jsem jako samozvaný zástupce českých básníků, společně s rakouskými a polskými přáteli, položil k Traklově pamětní desce na krakovské nemocnici, v den 110. výročí jeho smrti, podzimní květinu, zapálili jsme svíčky a u budovy bývalého psychiatrického oddělení vzpomněli také na Traklovo osudové (ne)setkání s Wittgensteinem.

ZUZANNA A DIANA

Listopadové odpoledne za Krakovem. V Plaszówě. Stával zde rozlehlý koncentrační tábor pro židovské obyvatele Krakova. V blízkých lomech otročili a umírali. V terénu se nachází několik masových hrobů. V nich leží mladá básnička Zuzanna Ginczanka. Nebo architektka Diana Reiterová. Stovky vězňů zůstaly zavalené ve skalních štolách. Vyšlapané pěšiny, popisky a dokumentární fotografie na orientačních tabulích, v trávě betonové základy dřevěných baráků. A zohavená torza dvou velkých židovských hřbitovů, na nichž nacisté s rozkoší vystavěli tento tábor. Z něj mnoho nezůstalo, pouze kamenná strážní vila, ze které komandant Amon Göth střílel po vězňích. Obrysy apelplacu označuje vysypaný štěrk, naznačeny jsou i hranice obou hřbitovů. Na návrší, ze kterého

je rozhled na celý Krakov a do blízkých sídlišť, se nacházejí bývalé vojenské šance a bastion z časů rakousko-uherského mocnářství, součást opevnění. Plný tisíců mrtvých Židů a Poláků. Na okrouhlém valu travnatého terénu stojí monumentální pomník architekta Witolda Cęczkiewiczze, postavený v roce 1964

a věnovaný obětem německého vraždění. Lidé z okolních sídlišť sem chodí se psy na vycházky, jezdí na kolech, viděl jsem skupinu piknikovat, v létě se tu opalují na dekách. Zřejmě považují bývalý tábor-pohřebiště za park oddechu a fitnessu. Přitom tady každý strom a každá prohlubeň tiše řve. **MILOŠ DOLEŽAL**

Židovský hřbitov v Plaszówě u Krakova, který Němci zničili a vybudovali tam koncentrační tábor.

NÁVRAT K STARÝM ZÁKLADŮM

O výstavě českých umělců v Paříži v pražské Národní galerii

S výstavou zahrnující umělce, kteří tvořili od počátku 20. století v Paříži, jsme se již setkali při příležitosti expozice v berlínském Židovském muzeu (*Rech* 4/2023). Ta se soustředila na známé i méně proslulé židovské malíře, kteří se narodili ve střední a východní Evropě, nejlepší umělecká léta prožili ve městě nad Seinou, v němž našli inspiraci a útočiště; některým se pak podařilo uniknout holokaustu, mnozí byli zavražděni. Současná výstava *École de Paris: Umělci z Čech a meziválečná Paříž*, kterou připravila Národní galerie v Praze ve Valdštejnské jízdárně, přibližuje pařížskou školu (tedy umělce, kteří z různých koutů světa přicházeli do Paříže a zde pracovali, aniž měli nějaký společný program) především prostřednictvím tří malířů z Čech.

Jsou to (píšeme je tak, jak jsou uvedeni na výstavě, tedy francouzskou podobou jejich jmen): **GEORGES KARS** (1880 Kralupy nad Vltavou – 1945 Ženeva), **OTHON COUBINE** (1883 Boskovice – 1969 Marseille), **FRANÇOIS ZDENEK EBERL** (1887 Praha – 1962 Paříž). Expozice se věnuje i jejich společenskému okruhu a přibližuje rovněž dobové sběratele a způsoby, jak byly výstavy instalovány.

Díky kurátorce Anně Pravdové, která se díly autorů z Čech ve Francii dlouhodobě zabývá (připomeňme její pozoruhodné instalace díla Josefa Šímy a Toyen či výstavu *Zastihla je noc. Čeští umělci ve Francii 1938–1945*), můžeme nahlédnout do uměleckého prostředí Paříže ve 20. a 30. letech a uvědomit si mnohé souvislosti. Dle A. Pravdové nejsou zmíněni tři umělci (na rozdíl od jiných „Pařížanů“, jako byli zmíněni Šíma či Toyen nebo František Kupka) tolik známí, ovšem díky řadě výstav (mj. v Guttmannově galerii) není jméno Jiřího/Georga/Georgese Karse novinkou a mnozí znají i dílo boskovického rodáka Otakara Kubína (Othona Coubina). K objevům expozice tak patří především díla Françoise Zdenka Eberla.

Po rozvratu první světové války opustili mnozí umělci avantgardní směry a rozhodli se k návratu „k starým základům“ (jak to formuloval Josef Čapek). Tak vznikala díla neoklasicismu, tedy taková, která věrně zobrazovala skutečnost, ale modernějším

způsobem. Tento směr zasáhl i Karse, Coubina a Eberla, každého jiným způsobem. Na výstavě lze zhlédnout řadu ženských figur, aktů a portrétů (mj. pozoruhodný Karsův portrét Richarda Weinera), mnoho krajin, výjevy z městského prostředí a Eberlovy „slepé“ portréty (tváří s očima bez zornic) z prostředí barů a prostitutek.

V únoru příštího roku si připomeneme 80. výročí Karsovy smrti, k jeho osobnosti a dílu se vrátíme v lednovém čísle. V tomto

Z výstavy: fotografie z ateliéru Chany Orloff (vpravo) se skutečným Karsovim obrazem na stěně.

textu přinášíme informace o Karsově pařížském okruhu, jenž je na expozici zajímavě prezentován prostřednictvím obrazů a řadou fotografií.

PROKLETÁ TROJICE, PASCIN A ORLOFF

Ke Karsovim nejblížeším přátelům patřila svérázná a bouřlivým životem známá rodina: modelka a malířka Suzanne Valadon, její syn, malíř Maurice Utrillo, a její manžel André Utter (jenž byl o tři roky mladší než syn Maurice). Kars za bohémskou (či, jak se jí říkalo, „prokletou“) trojicí chodil do jejich bytu na Montmartru, který byl blízko jeho ateliéru; jezdil za ní i do jejich letního bytu na zámeček k Lyonu, kde společně s Utrillem hrávali na klavír a housle. Kars namaloval dva Utrillovy portréty a Utrillo zase na oplátku nakreslil podle pohlednice,

již mu Kars zaslal z Čech, naivistickým stylem jeho rodný dům v Kralupech nad Vltavou. Valadon ztvárnila Karsovu manželku Noru a na výstavě je k vidění i obraz, na němž Kars starou přítelkyni Suzanne zachytil v dubnu 1938 na smrtelné posteli.

K blízkým Karsovim přátelům patřili dále malíř bulharského původu Jules Pascin a pozoruhodná sochařka Chana Orloff. S Pascinem, jehož rodné příjmení znělo Pinkas a pro svůj nespoutaný život byl v Paříži zván „princ Montparnassu“, sdíleli společně ateliér, a dokonce společně namalovali jeden obraz.

Chana Orloff (1888 Kamienka na Ukrajině – 1968 Tal haŠomer, Izrael) žila v Paříži od roku 1910, vystudovala zde sochařství na Ruské akademii na Montparnassu a posléze se seznámila s řadou umělců (mj. s H. Matissem, P. Picassem, G. Braquemem). Vytvořila jejich portréty a soustředila je do alba nazvaného *Les Figures d'aujourd'hui* (1923). Proslavila se jako autorka sochařských portrétů – bronzová busta G. Karse z roku 1934 (zapůjčená z Městského muzea v Kralupech nad Vltavou) dokazuje, jak živě, věrně a originálně dokázala zachytit svůj model. Orloff je zastoupená ještě bronzovou plastikou *Já a můj syn* z roku 1927, sochařským autportrétem a rozměrnou plastikou tanečnice, jež jasně prozrazuje, proč se její tvorba stala symbolem umění ve stylu art deco. Na výstavě je k vidění zvětšená fotografie ateliéru Chany Orloff z roku 1938, v němž na stěně visel Karsův *Portrét ženy*. Ten je zde na své místo skutečně doplněn.

Právě s Orloff a jejím synem prchal Kars z Paříže před nacisty, skrývali se nejprve v Lyonu, poté se jim podařilo po strastiplné cestě dostat do Švýcarska. Kars pak v Ženevě v únoru 1945 v zoufalství nad zprávami o šoa spáchal sebevraždu.

BERTHE WEILL, LEO STEIN

V souvislosti se sběrateli a galeristy padnou na výstavě dvě zásadní jména: Berthe Weill a Leo Stein. Ač není Berthe Weill tak známá jako její kolegové (Daniel-Henry Kahnweiler či Paul Rosenberg), byla to ona, která umožnila mnohým později proslulým umělcům, aby u ní měli svou první výstavu (a v případě Amedea Modiglianiho jedinou expozici svého života). Jak kurátorka zdůrazňuje, Berthe Weill byla první ženou, která se věnovala obchodu s uměním a založila v Paříži vlastní galerii. (pokračování na str. 13)

ROŠ CHODEŠ 2024 – REJSTŘÍK ČLÁNKŮ

Autorské texty

Ballint, Benjamin: *Strhnout je ze zdi*, zamyšlení izrael-

sko-amerického spisovatele o reakcích na masakr 7. října (č. 1, str. 20; přeložila Magdaléna Platzová); **Buckard, Christian:** *Pražské cesty ke slávě*, ukázka z knihy *Egon Erwin Kisch* (č. 1, str. 16–18; přeložila Věra Trnková, poznámku o autorovi napsal jd); **Dakowicz, Przemysław:** *Tři sestry Franze Kafky* (č. 8, str. 10–11, 13, z polštiny přeložil Josef Mlejnek); **Doležal, Miloš:** *Franz Kafka v Zürau* (č. 7, str. 19); **Doležal, Miloš:** *V klopě čerstvou kamélii*, z veršů v knize *Česká litanie* (č. 5, str. 18–19); **Doležal, Miloš:** *Odpoledne mám tančit v Lese. Potulka Třeští po stopách Franze Kafky a jeho strýce Siegfrieda* (č. 6, str. 8–9); **Gottlieb, Robert:** *S tužkou v ruce*. Ze vzpomínek slavného redaktora (č. 2, str. 18–19, přeložila am); **Hornová, Dara:** *Je to lež!*, úryvek z knihy *Lidé milují Židy mrtvé* (č. 3, str. 18–19, přeložila Gita Zbavitelová); **Karfík, Filip:** *Laudatio na překlada- telku Alenu Bláhovou* (č. 7, str. 10–11); **Kosky, Barrie:** *Mistři pěvci norimberští*, úryvek ze vzpomínek operního režiséra (č. 4, str. 18–19, přeložila Věra Trnková); **Kroutvor, Josef:** Dvě kratší zamyšlení – *Píseň o želvě* a *Korektnost za každou cenu* (č. 4, str. 17); **Lasker-Schülerová, Elsa** – čtyři básně v překladu Aleny Bláhové (č. 6, str. 15); **Mühlberger, Josef:** *Zámek je všude* – na závěr roku Franze Kafky (č. 12, str. 8–9, překlad Veronika Dudková a Václav Petrboj); **Pressburger, Giorgio:** *Dvě povídky* (č. 10, str. 18–19, z italského přeložil Šimon Daníček); **Rubinštejn, Lev:** *Jednou tohle, pak onohle* (ukázky z básní přeložil a nekrolog autora napsal Jan Machonin; č. 2, str. 8–9); **Navalnyj, Alexej, Šaransky, Nathan** – vězeňská korespondence (č. 4, str. 12–13, přeložila am); **Siaopo, Liou:** *Kafka, chci ti říct* (č. 7, str. 18, čínskou báseň přeložila Olga Lomová); **Sidon, Karol:** *Černí a bílí* (reportáž z *Literárních listů*, 1968); **Sidon, Efraim Karol:** *Dopis vrchního rabína k Roš hašana 5785* (č. 10, str. 3); **Thomová, Françoise:** *Nový světový řád*, o Putinově destruktivním nihilismu (č. 9, str. 3, z francouzštiny přeložil Josef Mlejnek); **Toman, Jindřich:** *Orwell v praxi. Pár poznámek ke stanovému městečku na univerzitě v Ann Arbor* (č. 7, str. 13); **Wechsberg, Joseph:** *Návrat domů*, úryvek ze vzpomínkové prózy (č. 9, str. 18–19, přeložila am); **Weiner, Richard:** *Blahoslenný den* – ze sbírky *Litice* (č. 12, str. 14–16).

Izrael: komentář Zbyňka Petráčka (není-li uvedeno jinak, str. 21)

Proti celému světu? (č. 1); Jak se stát genocidníkem (č. 2); Osídlit Gazu? (č. 3); S telefonem o šábese (č. 4); Írán: akce a reakce (č. 5); Boj o příběh Izraele (č. 6); Gaza jako Mosul? (č. 7); Na vině i arogance (č. 8); Na řadě je Hizballáh (č. 9); Rok po 7. říjnu (č. 10); Válka: minusy i plusy (č. 11); Půjde to s Trumpem líp? (č. 12).

Izrael: další texty

Am Jisrael chaj – k 76. výročí vzniku Státu Izrael (č. 6, str. 20, jd); *Karel Schwarzenberg a Izrael* (č. 1, str. 26, Tomáš Kulka); *Násilí jako program* – o protipalestinských demonstracích v USA (č. 2, str. 10, Eitan Fischberger, přeložila am); *Několko faktov o Hamase* – o chartě Hamásu z roku 1988 (č. 2, str. 16–17, text Matthiase Küntzela přeložil Jaro Franek); *Příčiny masakru ze 7. října 2023* (č. 3, str. 12–13, Armand Laferrère, přeložil Josef Mlejnek); *Stojíme zde společně* – veřejné pietní shromáždění na Staroměstském náměstí k ročnímu výročí útoku na Izrael (č. 11, str. 3, fžo); *Konec éry po holocaustu* – zamyšlení k výročí útoku 7. října (č. 11, str. 20, Josi Klein Halevi, přeložila am); *Wrapping Memory* – o charitativním projektu akademie Beceal (č. 12, str. 20, am).

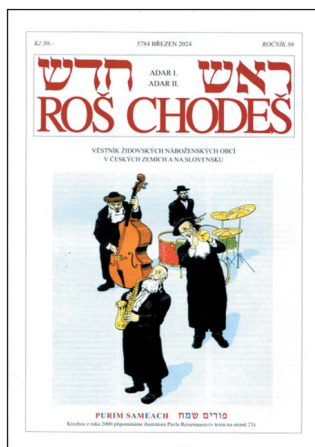
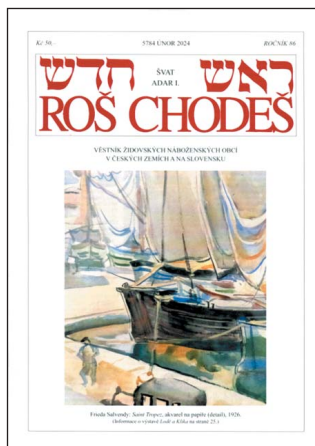
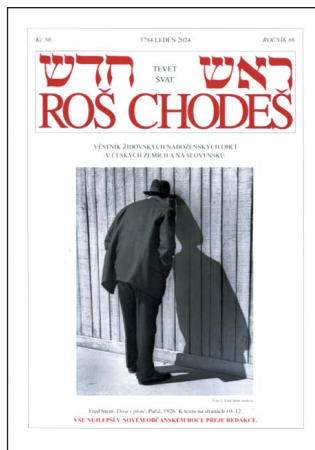
Judaismus

Komentář k týdennímu čtení v Tóře od vrchního zemského rabína Efraima Sidona (str. 4)

Šechina na hranicích (Šemot; č. 1); *Refidim a Sinaj* (Jitro; č. 2); *Polovina šekelu* (č. 3); *Osmý den* (Tazria; č. 4); *Smrt Aharonových synů* (Acharej mot, č. 5); *Bud' – anebo* (Bechukotaj, č. 6); *Studna ve skále* (Chukat, č. 7); *Jeruzalém, hlavní město Izraele* (Ree, č. 8); *Přivedu vás do té země, protože nás přivedl* (Ki tavo, č. 9); *Nebesa, nastavte uši* (Haazinu, šabat šuva, č. 10); *Proč Tóra nezačíná prvním příkazem* (č. 11); *Kdy je ztráta objevem* (Toldot, č. 12).

Komentář k týdennímu čtení v Tóře od rabína sira Jonathana Sackse (str. 5)

Svoboda a pravda (Vaera; č. 1); *Vize a detail* (Mišpatim; č. 2); *Síla Kol nidrej* (Ki tisa; č. 3); *Ostych proti horlivosti* (Šemini; č. 4); *Myslet dopředu* (Behar; č. 5); *Válka a přátelství* (Behaalotcha; č. 6); *Zélót nemůže být vůdcem* (Pinchas; č. 7); *Spravedlnost a soucit* (Dvarim, č. 8); *Jak to mělo být a jak to bylo* (Ki tece, č. 9); *Odvaha žít v nejistotě* (Noach, č. 11); *Trpělivé čekání* (Mikec, č. 12).

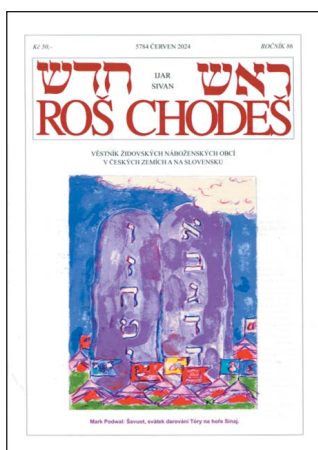
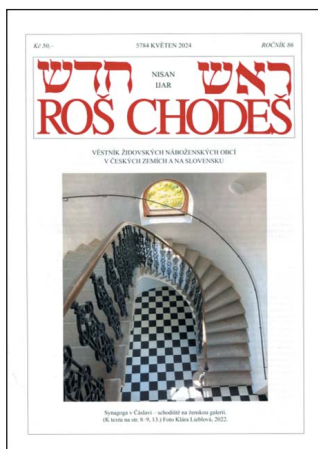
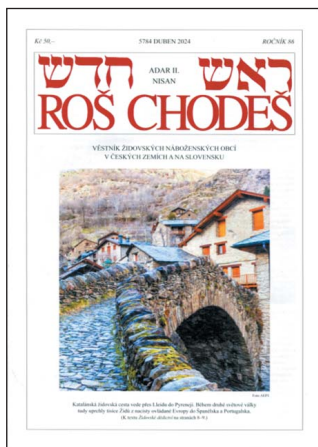
Osobnosti / nekrology

Avineri, Šlomo – nekrolog historika a politologa, sionisty a demokrata (č. 2, str. 3; am); **Badinter**, Robert – nekrolog francouzského právníka a politika (č. 3, str. 10–11, Magdaléna Platzová s příspěvním Jiřího Zavadila); **Bauer**, Jehuda – nekrolog významného historika holokaustu (č. 12, str. 3, am); **Bláhová**, Alena – nekrolog přední české překladatelky z němčiny a francouzštiny (č. 6, str. 14–15, am); **Demetz**, Peter – nekrolog literárního historika, spisovatele, profesora německé a srovnávací literatury (č. 6, str. 3, jd); **Demetz**, Peter – vzpomínka Josefa Kroutvora na setkání na Yaleově univerzitě (č. 6, str. 17); **Hodrová**, Daniela – vzpomínka na významnou spisovatelku (č. 10, str. 16, Věra Trnková); **Hoida**, Ervín – veterán druhé světové války (č. 2, str. 23, Jiří Klůc); **Fantera**, Bruno – Spravedlivý z Říma (č. 1, str. 13, Miloš Doležal); **Janovic**, Tomáš – nekrolog slovenského básníka, spisovatele, novináře a humoristy (č. 2, str. 14–15, Peter Salner); **Kahne-man**, Daniel – nekrolog psychologa a nositele Nobelovy ceny (č. 5, str. 11, am); **Kovtun**, Jiří – vzpomínka na básníka, prozaika, historika a přítele, od jehož úmrtí uplynulo 10 let (č. 10, str. 23, jd); **Krausová**, Dita – k 95. narozeninám přeživší holokaustu, pedagožky, spisovatelky a editorky (č. 8, str. 20, am); **Křístková**, Magdalena – nekrolog absolventky Lauderových škol, jedné z obětí střelby na Filozofické fakultě UK (č. 2, str. 23, LŠ); **Neustadt**, Mina – nekrolog hudební pedagožky a organizátorky setkání Nove svetlo (č. 11, str. 23, Silvia Neustadt); **Podwal**, Mark – vzpomínka na výjimečného umělce a vzácného přítele (č. 10, str. 8–9, Arno Pařík); **Reisenauer**, Pavel – nekrolog genálního kreslíře a ilustrátora (č. 3, str. 23, am); **Rubinštejn**, Lev – nekrolog ruského židovského básníka a esejisty (č. 2, str. 9, Jan Machonin); **Salomonovič**, Radan – nekrolog předsedy Rady Lauderových škol a obětavého člověka (č. 12, str. 13, Leo Pavlát); **Seinfeld**, Jerry – k 70. narozeninám slavného amerického komika, herce a producenta (č. 4, str. 23, am); **Serra**, Richard – nekrolog sochaře, autora monumentálních plastik (č. 5, str. 15, am); **Schiffová**, Věra – nekrolog přeživší Terezína a spisovatelky (č. 2, str. 23, Jiří Klůc); **Stein**, Fred – o fotografovi z Drážďan a jeho snímcích z New Yorku (č. 1, str. 10–12, am); **Vrba**, Rudolf – o síle odkazu muže, který uprchl z Osvětimi a vydal poté o vyhlazovacím táboře svědectví (u příležitosti 100. výročí jeho narození) (č. 9, str. 23, am); **Westheimerová**, Ruth – nekrolog slavné americké psycholožky a sexuální terapeutky

(č. 8, str. 20, am); **Winternitzovi**, Moriz, Max a Pavel – o třech generacích vědců původem ze Žatce (č. 5, str. 12–13, Jan Machonin).

Publicistika

Anketa o kulturním zážitku a výročí Franze Kafky – odpovídali: Marek Bouda, Petr Brod, Miloš Doležal, Tomáš Glanc, Josef Kroutvor, Pavla Niklová, Jan Placák, Magdaléna Platzová, Jana Rogoff, Karol Efraim Sidon, Jan Šulc, Veronika Tuckerová, Jiří Zavadil (č. 1, str. 14–15, 23; připravila am); **Anketa absolventů ročního programu institutu Paideia** – odpovídali Petr Papoušek, Tereza Gafna Váňová, Štěpán Menaše Kliment, Jan Fingerland, Lukáš Příbyl, David Kraus, Eva Šrut, Pavlína Šulcová (č. 8, str. 14–15, pš); **Antisemitismus v České republice v roce 2023** (č. 8, str. 3, fžo); **Cena Toma Stoparda pro Vladimíra Mertu** (č. 7, str. 3, jd); **Děti z Izieu – 80. výročí transportu č. 71 z Drancy** (č. 5, str. 20, Magdaléna Platzová); **Děti Maislovky už pojeďnácté** (č. 7, str. 26, Věra Trnková); **Kolumbova rodina** – španělští vědci prozkoumali DNA slavného mořeplavce (č. 11, str. 10–11, Yvette Millerová, přeložila am); **Kdy se Sparta změní?** – o posledním antisemitském incidentu letenského klubu (č. 7, str. 23, Hugo Marx); **Lety u Písku** – o novém památníku Romů a Sintů a vzpomínkovém prostoru mezi lesem a loukou (č. 8, str. 8–9, am); **Nejmodernější v Evropě** – o opravených Automatických mlýnech bratří Winternitzů v Pardubicích a místní židovské komunitě (č. 3, str. 8–9, 11, am); **Opera, přednášky, debaty** – akce ke 100. výročí úmrtí Franze Kafky v Praze (č. 7, str. 12, am); **Oskar Kafka** – o motocyklistovi a aviatikovi, příbuzném slavného spisovatele (č. 11, str. 18–19, Michal Plavec); **Petiční klání** – o kritice a podpoře postoje vlády ČR vůči Izraeli (č. 3, str. 3, jd); **Příběhy kolem Lipí** – o výpravě do Port Arturu a venkovské hospody u Náchoda u příležitosti 100. výročí narození Josefa Škvoreckého (č. 11, str. 23, Josef Kroutvor); **Román Daniely Hodrové Podobojí** a drama K. E. Sidona *Shapira* v hebrejském překladu (č. 7, str. 19, vt, am); **S láskou k Zabar's** – o legendárním lahůdkářství na Upper West Side (č. 9, str. 20, Monika Hanková); **Středoevropské fórum** ocenilo Josiho Kleina Haleviho (č. 1, str. 8); **Tři zámky a hřbitov** – o památkách z plzeňského jihu (č. 9, str. 12–13, 19, jd); **Třicáté výročí založení Židovského muzea a navrácení jeho sbírek židovskému společenství** (č. 10, str. 20, jd); **Usnesení rady vlády ČR pro národnostní menšiny** (č. 1, str. 3); **Zpátky v poušti** – o roli socialistů a situaci před parlamentními volbami ve Francii (č. 7, str. 8–9,

Robert Zaretsky, přeložila am); *Ztracené knihy z Hochschule für die Wissenschafts des Judentums* (č. 5, str. 23, Michal Bušek).

Recenze festivalů, filmů, divadel a výstav

100. výročí – o několika událostech věnovaných centeniu úmrtí Franze Kafky (č. 7, str. 14–15, am); *Dvě kařkovské opery* – o dílech *Popis jednoho zápasu* a *Dopis otci* (č. 9, str. 11, Josef Krouvtor ml.); *École de Paris: Umělci z Čech a meziválečná Paříž* – o výstavě ve Valdštejnské jízdárně (č. 12, str. 12–13, am); *Gaby Aghion a módní dům Chloé* – o výstavě v newyorském Židovském muzeu (č. 3, str. 20, Monika Hanková); *Hluboký zážitek* – o výstavách Broncie Koller-Pinell a umělců nové věčnosti ve Vídni (č. 9, str. 14–15, Jan Placák); *Jak vznikla ikona* – o výstavě k 100. výročí narození Franze Kafky v Bodleian Library v Oxfordu (č. 9, str. 24, Zoë Mulcare); *Jeden život* – film o Nicholasi Wintonovi (č. 1, str. 9; jd); *KAFKAesque* – o mezinárodní výstavě v pražském DOXu (č. 4, str. 20, am); *Lucia Moholy: Exposures* – o výstavě pražské rodačky, fotografky, dokumentaristky Bauhausu v pražské Kunsthalles (č. 10, str. 10–11, am); *Malíři a jejich inspirace* – o několika pařížských výstavách (Constantin Brancuși, impresionisté, Nathanaëlle Herbelin, Weegee) (č. 6, str. 16–17, am); *Nejkrásnější iluminace* – o výstavě vzácných hebrejských rukopisů v Metropolitním muzeu v New Yorku (č. 7, str. 20, Jiří Zavadil); *Očima Franze Kafky* – o studiích věnovaných vztahu slavného spisovatele k výtvarnému umění (č. 9, str. 8–9, 15, Arno Pařík); *Philip Guston* – o výstavě newyorského umělce v Tate Modern v Londýně (č. 2, str. 20, Benedict Mulcare); *Pronikavý pohled* – o výstavě *Nové realismy* v Galerii hlavního města Prahy (č. 8, str. 23, 25, am); *Rodinný poklad* – o německo-francouzském filmu o hledání minulosti a vztahu dcery a otce (č. 8, str. 17, jd).

Recenze knih

Asbrink, Elisabeth: *1947* (č. 8, str. 16, Peter Salner); **Bergelson**, Dovid: *Na březích Dněpru* (č. 12, str. 17, jd); **Berger**, Joseph: *Elie Wiesel. Prelomit' mlčanie* (č. 9, str. 16, Peter Salner); **Bílek**, Jan, **Schreiberová**, Jarmila: *Pátečníci na fotografiích Karla Čapka* (č. 5, str. 17, 19, am); **Boučková**, Tereza: *Dům v Matoušově ulici* (č. 11, str. 17, am); **Dukes**, Jozef, **Slutsky**, Eugene: *Slovenské synagógy na starých pohľadniciach* (č. 3, str. 16, Peter Salner); **Franek**, Jaroslav: *Izrael Palestína. Krátka história* (č. 5, str. 16, Peter Salner); **Friedlander**, Omer: *Muž, ktorý*

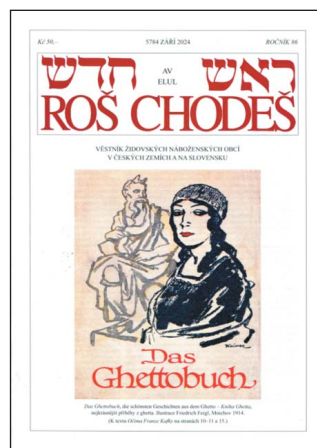
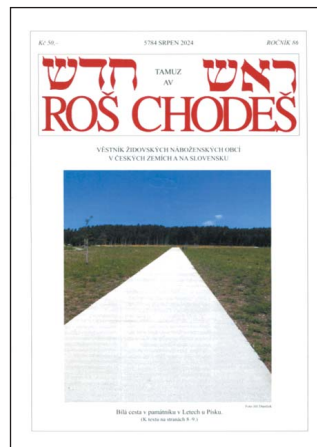
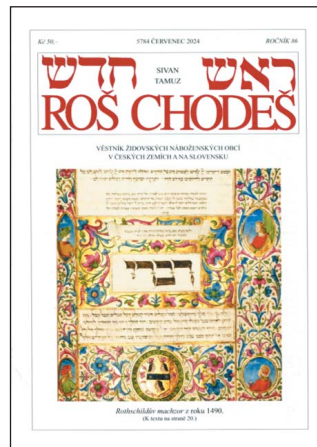
predával vzduch vo Svätej zemi (č. 1, str. 19, Peter Salner); **Hanan**, Rachel: *Přemohla jsem hněv a nenávisť* (č. 7, str. 17, Hana Ulmanová); **Hornová**, Dara: *Lidé milují Židy mrtvé. Zprávy z děsivé přítomnosti* (č. 3, str.

17, am); **Janáčková**, Eva, **Svoboda**, Lukáš: *Karlovarská idyla? Židé v západočeských lázních* (č. 11, str. 12–13, jd); **Jehošua**, Avraham B.: *Osvobozená nevěsta* (č. 10, str. 17, Hana Ulmanová); **Jemini**, Ben-Dror – *Mašinérie lži. Média, akademická pŕda a izraelsko-arabský konflikt* (č. 9, str. 17, am); **Jesenská**, Milena: *Dopisy a dokumenty*, Marie Jirásková (ed.) (č. 6, str. 18–20, am); **Judaica Bohemiae LVIII**, nové číslo anglicky vydávaného sborníku ŽMP na téma *Židovské a nežidovské obyvatelstvo v Protektorátu Čechy a Morava* (č. 3, str. 14–15; č. 4, str. 14–15, Arno Pařík); **Mešková Hradská**, Katarína: *Židovská škola* (č. 6, str. 23, Peter Salner); **Židovská ročenka 5784** (č. 3, str. 23, jd); **Nevo**, Eškol: *Sled udalostí* (č. 7, str. 16, Petr Salner); **Szatmáry**, Michal: *Lokálny sexsymbol* (č. 4, str. 16, Peter Salner); **Wasserstein**, Bernard: *Městečko na kraji dějin* (č. 5, str. 14, Hana Ulmanová); **Zylbermanová**, Ruth: *Autobiografie jednoho pařížského domu. Příběhy, osudy a deportace 1942–1945* (č. 11, str. 9, Marek Bouda, jd).

Rozhovory

(Není-li uvedeno jinak, str. 6–7)

Benjamin, Ross, americký překladatel – o vydávání Franze Kafky v USA a překládání souborného vydání jeho *Deníků* do angličtiny (č. 8, str. 6–7, 9, am); **Dorůžka**, David, jazzový skladatel a kytarista – o rodině, jazzu a dalších zdrojích jeho hudby (č. 4, am); **Hermele**, Noa, ředitel institutu Paideia ve Stockholmu – o programech Paideii a jejich studentech (č. 8, str. 12–13, Pavlína Šulcová); **Hvižďala**, Karel, **Sidon**, Karol: *Lež má krátké nohy* – ukázka z knižního rozhovoru (č. 10, str. 14–15, úvodní poznámku napsal jd); **Cherkassky**, Zoja, izraelská malířka, reagující ve svém díle na konflikty a války (č. 6, str. 12–13, Pavlína Šulcová); **Karas**, Petr, odcházející ředitel Lauderoých škol – o své práci a specifických problémech a radostech židovské školy (č. 6, str. 6–7, 9, am); **Podwal**, Mark, newyorský lékař a malíř – výběr ze tří rozhovorů u příležitosti Podwalova skonu (č. 10, úvodní poznámka am); **Pospíšil**, Michael W., fotograf a diplomat (č. 1, str. 6–7, 12; připravil jd); **Příbyl**, Lukáš, historik, režisér dokumentarista a diplomat – o životě ve válčícím Izraeli, rozdělené společnosti, obviněních z genocidy a pravdě, která je vždycky první obětí války (č. 5, str. 6–7, 10, am); **Skálová**, Lia – o životě a válkách v Izraeli (č. 2, str. 6–7, 11,

am); **Steiner Borek**, Michael, tlumočnick a fotograf – o tlumočení pro Bílý dům a fotografickém cyklu *Beze-xistence* (č. 9, str. 6–7, 10, am); **Svátek**, Jindřich, fotograf, jenž v 80. letech zachytil dění ve Staronové synagoze (č. 3; am, poznámka o výstavě Svátkových snímků jd); **Šmídová**, Jana, novinářka – o jejím otci Milanu Wienerovi a filmu *Vlhy* (č. 11, str. 16); **Teplitsky**, Michael, divadelní režisér, herec a producent – o životě v Baku, studiích a práci v Izraeli a moderním jidiš divadle (č. 11, str. 6–8, am); **Toman**, Jindřich, lingvista, slavista, germanista – o jeho knize *Čeští Židé a jejich devatenácté století. Texty, diskuse, konflikty* (č. 12, am); **Tuckero-vá**, Veronika, germanistka, slavistka – o tom, jak se vydávaly a četly knihy Franze Kafky v Čechách v letech 1948–1989 (č. 7, 6–7, 12, am).

Události na Slovensku

(Ne)synagogy. Ako sa na Slovensku nezvratne zmenili božie stánky (č. 10, str. 12–13, Peter Salner); *Ocenění Rad Ľudovíta Štúra pro Gizelu Fleischmanovou in memoriam*, členku protinacistického odboje na Slovensku, oběť holocaustu (č. 4, str. 26, Peter Salner); *Slovensko volilo prezidenta aneb Cesta z Európy na Balkán* (č. 5, str. 3, Jaro Franek).

Výběr z českých médií

(Není-li uvedeno jinak, str. 22 a připravuje jd)

Genius loci ...a další události (č. 1); Das Landleben... (č. 2); Jedna karta chybí... (č. 3); Jo, liška, ta tu chodí... (č. 4); Kafka a Svět knihy... (č. 5); Nestačím žasnout... (č. 6); Rabín na 15. místě... (č. 7); Nathan zvítězil... (č. 8); Nikdo se nestěhuje... (č. 9); Třeba půjdou tekuté... (č. 10); Šarlatán... (č. 11); Ukradený Weizmann... (č. 12).

Zprávy ze světa

(Není-li uvedeno jinak, str. 28 a připravuje am)

č. 1: Smrt rukojmích; Strach na univerzitách; Zemřel Henry Kissinger; Chanuka ve Westminsteru; Zákaz vstupu pro osadníky.

č. 2: Soud v Haagu; Pozastavení pomoci UNRWA; Nejmladší premiér Francie; Proces kvůli knihám v USA; Portréty zachráněných v Národní portrétní galerii v Londýně; Výstavy ve Vídni.

č. 3: Hrozba demokracii; Válka v kultuře; Zákon proti dezinformacím prošel Knesetem; Berlínale a jeho závěrečný ceremoniál; Útoky na Izrael v několika frontách; Kafka 100; Kraus a Schöenberg 150.

č. 4: Muzeum holocaustu v Amsterdamu; Stop pomoci UNRWA; Glazerova oscarová řeč; Ramadán jako znak míru; Nový agent 007; Weegee v Paříži.

č. 5: Nepokoje v kampusech; Trest pro imáma; Biennale v Benátkách a Izrael; Zemřel Jürgen Serke; Zelenskyj na sederu v Kyjevě; Rozsudek nad strůjci atentátu na židovské komunitní centrum AMIA v Buenos Aires.

č. 6: ICC a jeho zatykače; Odměna za terorismus; Turecko – Izrael; Eurovize a píseň *Říjnový déšť*; Mozaiková podlaha Marka Podwala v synagoze v Eldridge Street.

č. 7: Útok v Dagestánu; Nová prezidentka Mexika; Výstava o festivalu Nova; Taylor Swift a Izrael; Přeživší na obálce *Vogue*; Willesdenský hřbitov.

č. 8: Útok na drůzy; Izrael na olympiádě v Paříži; Další objevy ve Vlně; Soud s E. Gershkovichem; Voda pro Ukrajinu; Argentinský prezident se zájmem o judaismus.

č. 9: Útok na severu Izraele; Kamala Harris a Izrael; Výměna vězňů; Vypravěč příběhů; Památník od Marka Podwala v Sokolech v Polsku; Teror v Evropě.

č. 10: Rok poté; Zpravodajství BBC; Chagall a Kubin ve Vídni; Mezuz a solidarita.

č. 11: Před třiceti lety...; Izraelský útok na Írán; Zemřel Jehuda Bauer; Greta a Izrael; Zatykač na Karakího; FPÖ má šéfa rakouského parlamentu; Film o Paulu Simonovi.

č. 12: Úder na Kfar Masaryk; Teror v Amsterdamu; IHRA a sport; Zeev Engelmayer a jeho alternativní svět; Protest proti antisemitismu v Litvě; Latinská Amerika proti antisemitismu.

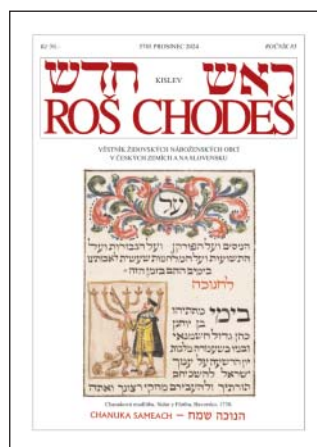
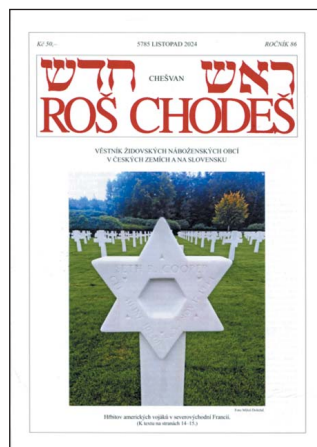
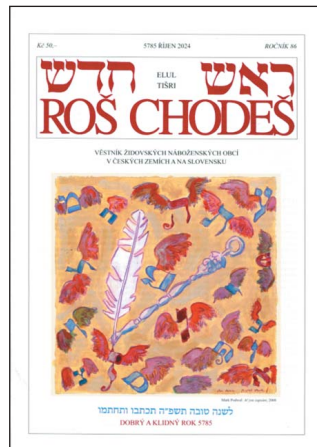
Židovské památky

Budyně nad Ohří: Revitalizace budyněské synagogy se po letech dokončila (č. 6, str. 10–11, 13, Arno Pařík); **Čáslav:** O rekonstrukci synagogy od architekta W. Stiassného (č. 2, str. 11, Marek Lauermann);

Čáslav: O čáslavských Židech, místní synagoze a její rekonstrukci (č. 5, str. 8–9, 13, am); **Česká cesta:** o projektu 10 hvězd – Česká cesta židovského kulturního dědictví (č. 4, str. 3, jd); **Krakov:** několik obrázků z podzimního města (č. 12, str. 10–11, Miloš Doležal); **Nová Bystřice:** Restaurování náhrobků na místním židovském hřbitově (č. 9, str. 26, Blanka Rozkošná); **Řím:** O několika římských stopách a památkách a Šlomu Veneziovovi (č. 2, str. 12–13, Miloš Doležal); Vinice s pamětí. O židovských stopách na úpatí francouzských **Vogéz** (č. 11, 14–15, Miloš Doležal); **Židovské dědictví v Evropě** (č. 4, str. 8–9, jd); **Žatec:** O opravené synagoze a místní židovské komunitě (č. 4, str. 10–11, 13, am).

Zkratky jmen redaktorů: am – Alice Marxová; jd – Jiří Daniček.

Připravila am.

ZEMŘEL RADAN SALOMONOVÍČ (4. 3. 1961–25. 10. 2024)

Po uzávěrce minulého čísla jsme obdrželi smutnou zprávu, že v předvečer šabatu v pátek 25. října zemřel Dr. Ing. Radan Salomonovič, předseda Rady školy Lauderových škol při Židovské obci v Praze.

Narodil se 4. března 1961 v Ostravě. Jeho otec, přeživší šoa Michal Salomonovič, po pádu komunistického režimu přednášel o svých válečných zkušenostech studentům i dospělým u nás a v Německu, byl místopředsedou Tereziánské iniciativy. Maminka Libuše Salomonovičová, genealožka a bývalá pracovnice Ostravského muzea, vytvořila během dvou desetiletí soukromý archiv Ostravanů s židovskými kořeny o více než 20 000 položkách a podílil se na umísťování stolpersteinů. A dobrovolnické práci ve prospěch české židovské komunity se věnoval i jejich syn Radan. Jeho náhlé úmrtí po krátké těžké nemoci je ztrátou nejen pro pražskou židovskou školu.

Radan Salomonovič získal v první polovině 80. let absolutorium na Fakultě jaderné a fyzikálně inženýrské ČVUT v Praze, odborně specializované vzdělání si v 90. letech prohloubil několikaletým studiem na Weizmannově institutu věd v izraelském městě Rechovot, na univerzitách v Oxfordu a Gentu. Brzy po návratu do České republiky začal pracovat v domácí pobočce rakouské společnosti Pfeiffer Vacuum Austria GmbH, v níž se po pěti letech stal v roce 2004 ředitelem a v této funkci ji úspěšně vedl až do své smrti.

Pražské Lauderovy školy, do nichž později docházel i jeho syn, vděčí Radanu Salomonovičovi za nesmírně mnoho. V Radě školy působil plných čtrnáct let, dvanáct posledních jako její předseda. V této funkci podpořil a současně sám inicioval kroky, které významně umožnily rozvoj této jediné židovské vzdělávací instituce u nás. Neocenitelné byly současně jeho podněty k modernizaci školního vybavení v přírodovědné oblasti. Mohlo se tak stát nejen díky jeho vzdělání a pochopení pro aktuální potřeby moderního vyučování, ale i pozici, kterou zastával v prestižní mezinárodní židovské vzdělávací organizaci World ORT se sídlem v Londýně.

Jako člen jejího akademického poradního sboru a současně zástupce v České republice tak již v letech 2005–2006 u ORT zajistil kompletní modernizaci školní počítačové laboratoře, v dalších letech pak projekt geografických informačních systémů

(GIS) a dálkového průzkumu země (DPZ), stejně jako multimediální vybavení učeben i vybavení 3D tiskárnami.

Radan Salomonovič též díky svým zahraničním kontaktům získal finanční podporu pro školní knihovnu a rovněž granty pro další významné projekty, tentokrát od americké dobročinné organizace Bader Philanthropies (spolu s v Praze sídlícím někdejšími pracovníkem American Joint Distribution Committee Yehielem Bar-Chaimem). V letech 2019–2022 tak byly z těchto zdrojů zásadně modernizovány učebny fyziky, chemie a biologie, zakoupeny sady pro nukleární experimenty a přístroje v rámci projektu Ekologie vody.

Radan Salomonovič ve spolupráci s ORT stál i za koncepcí letních stipendií pro studenty pražských Lauderových škol, která zahrnovala pobyt ve Weizmannově institutu věd v Izraeli, škole mediálních studií v Sofii nebo jazykové pobyty v Londýně.

Toto vše mluví o Radanovi samo za sebe – a dovolím si tak teď o něm psát, protože jsme se dobře znali od jeho pobytu v Izraeli v první polovině 90. let, kdy jsem zde pracoval na naší ambasádě. V Radě školy, v níž jsem jako její člen rovněž až do loňska působil, jsem si vážil jeho věcného, klidného jednání, konsenzuálního hledání správného řešení. Uměl naslouchat, byl pozorný k jinému názoru, neprosazoval se vlastním soudem ani funkcí, nestál o pocty. Pro Radana bylo samozřejmé setkávat se nad jednotlivými projekty s pedagogy, v diskusi hledat cestu k nejlepšímu výsledku. Byl oporou ředitelce Kateřině Dejmlové i jejímu nástupci Petru Karasovi, za jeho vedení též ještě Rada školy navrhla možné varianty rozšíření Lauderových škol a jmenovala současnou ředitelku Terezu Váňovou.

Radanovo židovství bylo dělné a přátelské, vždy jako závazek k neokázalé pomoci, a takový byl i v celém svém životě. Jak to při posledním rozloučení připomněl s odkazem na vlastní Radanova slova jeho celoživotní kamarád z rodné Ostravy: „Jedině pomoc nezištná se připočítává k životnímu účtu.“

Tento účet je nyní u konce. V Radanu Salomonovičovi nás opustil vzácný člověk.

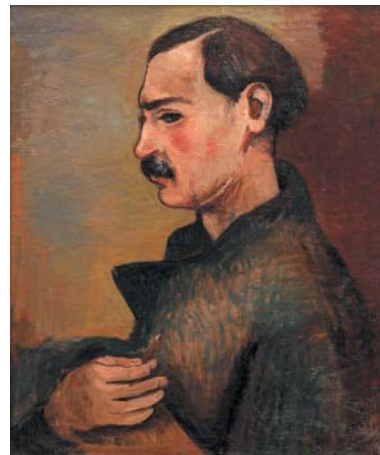
Tehi nišmato crura b'cror hachajim – Necht' je jeho duše pojata do svazku života.

LEO PAVLÁT, poradce Nadace Ronaldy S. Laudera v České republice

NÁVRAT K STARÝM ZÁKLADŮM (dokončení ze str. 12)

V té se v krátkodobých výstavách zaměřila na žijící umělce a umělkyně. V galerii vystavovali i Coubine, Kars a Eberl a Valadon. Návštěvníci mohou v jednom sále „zažít“, jak její instalace vypadaly.

Američan Leo Stein byl spolu se svou mladší sestrou, spisovatelkou Gertrudou, známý jako sběratel kubistických děl, především Pabla Picassa. Před první světovou válkou se však Leo rozhodl vrátit do Spojených států, většinu své sbírky rozprodal a po válce se usadil v Itálii, v městečku Settignano. V půli 20. let se Leo Stein ve Francii setkal s tvorbou Othona Coubina a propadl jí. Kupoval malířova díla a roku 1928 uzavřel s Coubinovým

Georges Kars: *Portrét Maurice Utrilla*, 1926.

agentem smlouvu, na jejímž základě získával polovinu všech umělcových obrazů.

Na výstavě je poprvé v Česku k vidění většina děl ze souboru neznámých olejomalb, který Leo Stein roku 1932 poslal do Ameriky. Tam pak po několikaleté změně majitele doputoval k newyorskému galeristovi Stephenu Mazhovi. Od něj sbírku roku 2016 zakoupil český sběratel. Soubor zahrnuje plátna s krajinami z Provence, prosvětlené pohledy prozrazující vliv Paula Cézanna. Kunsthistorici se shodují, že Kubínova originální verze neoklasicismu v sobě spojovala „lyrickou zasněnost s jasně strukturovanou kompozicí“. Návratem k tradiční malbě ve 20. letech reagoval i na osobní tragédii – úmrtí manželky a syna. Po krajinách s lidskými postavami se nakonec figur zřekl úplně a scenerie, tak jak je máme možnost vidět v současné expozici, ponechal liduprázdné. K tématu se vrátíme v příštím čísle. (am)

Výstava je přístupná do 2. března 2025. Více na www.ngprague.cz.

Richard Weiner

BLAHOSKLONNÝ DEN

Detašovaný prapor jistého pluku byl boční kolonou vpravo a měl postupovat samostatně. Nebylo mu přiděleno jiného vojska, neboť bude-li dbát spojení s centrem, vystačí pravděpodobně

žích napravo a dozadu. Byl rád, že vše dopadlo tak dobře, a začal s horlivostí, s jakou provádíme opatření podle našeho soudu zbytečná, zaplat' bůh. Ti, které určil za hlídky, odešli trochu po-

sám. Byl' nepřítel na kvapném ústupu a oblast, kudy se prapor měl bráti, byla přehledná a snadno schůdná. Asi dva kilometry před vesnicí Vranjevem se batalion zastavil. Bylo sice skoro jisto, že ves je „nepřítele prosta“, ale aby se dbalo předpisů a předešlo všem nemilým náhodám, vyslány dvě poddůstojnické hlídky, dohromady asi půl setniny, aby ves prohlédly.

Hlídky odešly a ostatní vojáci posedali na kraje nehlubokých škarp, vroubících širokou, rozjezděnou a vymletou srbskou silnici. Důstojníci sešli se v čele, shlukli se kolem majora a beseda začala. A také vojáci besedovali.

„Ale, pánové, takhle je to opravdu příliš podomácku,“ řekl za chvíli major, „myslím, že nebyla vyslána patrola ani vpravo, ani vzad. Kdopak má dnes službu?“

I povstal různolící praporčík. Byl trochu zmaten. Ne ani tak obavou z důtky, jako spíše proto, že mu nastává cosi jako sólový výstup.

„Tedy někoho pošlete,“ řekl major, „pro boha na nebesích, člověk si takto zvyká málem na cylindr.“

Praporčík ochotně a s velikou chutí došel k vojákům a vyslal po dvou mu-

mručujícíce, ale to jen proto, aby nedali příliš najevo, že jsou ve velmi dobré míře. Za chvíli stálo už na vzdálenost nějakých čtyř set kroků vpravo a v týlu po dvou vojácích, kteří hleděli spokojeně „čelem k nepříteli“ a kouřili cigarety. A kouřil celý batalion. Bylo bezvětrí. Stužky dýmu splely se nad vojskem v obláček, jemuž by byli zcela dobře slušeli amoretí. Takové to bylo: hoši se probili několika horkými dny a stopy po nich zely zcela zřetelně. Ale zato, bože můj, čtyři už dny, ba déle, jak líbezná putování! Ano, putování či výlet či co. V nejhorším případě manévrový pochod. I počasí je vlídné. Je sucho, ráno mrazík, v poledne zahýří si říjnové slunce, večery jsou selankami při ohních, noci chrabré. Tehdy štípe do nosu mrazík, tělu však je v houni dobře a nohy hřeje oheň, jež udržuje bdící. Stírájí se každou půl hodiny, a kdo by rád nebděl „přes čas“, jde-li rudého divotvorce? Ráno, ani se probudili skupeni kolem hranice, jež dodoutnává kolmými pruhy bílého kouře jako pokojná zápalná oběť, spatřili poprvé nový kraj, kam včera dorazili za tmy. A bývá pěkným překvapením. Neboť v noci, kdy unavené nohy po-

dezíraly ze zlých úkladů nejnevinnější stružku, kdy lesní stěna zdála se očím, které toužily po spánku, pekelnou zdí a opuštěná kuča stavením lidojedovým, kraj posupně a zticha novým příchozím vyhrožoval. Teď ráno však, kdy oni i on se dělí o týž větřík, ach, jaká to změna! Jsou na mírném podlešním svahu (proto tedy se včera hledala tak svízelná poloha na spaní!), ostružiny rozsázeny tu podél stezek skoro docela zarostlých. Ale svah jest pouze jedním z nemnoha mírných zakřivení prudce spadající americké skluzavky, po níž apelují do širého údolí černozeleňé lesy, jehličnaté a listnaté.

(...)

* * *

Prapor sedí a čeká. Rozestavené strážě v boku a v zádech vrtí se na vykázaných místech. Jsou, pravda, poněkud mrzutí oni čtyři, že služba stihla právě je – ils boudent –, ale je to – nu jistě – mrzutost jen naoko, aby se nezdálo. Neboť ježto jsou všichni tak ochotni, jak nebyti rádu, že právě my sňali jsme z ostatních chomout služebního předpisu, tak zbytečného dnes, tak veselého, jež ovšem také milujeme, poněvadž je to služební, trochu copařský [zastaralý] předpis, a právě proto, že je dnes zbytečný. Prapor sedí a čeká. Hovor a modravý kouř z něho stejnoměrně vyvěrají a jako na běláskových křídlech ztrácejí se – zvolna, zvolna – do azuru. Saje je co vůni, všecek blažený. Ni hlásku nikde, krom stejnoměrného klopotu tohoto stáde, a na ticho jako by se tak kladl jen ještě důraz. Vrány vzlétly s jedním sborovým „kráh“ – a zase už je ticho. Paprsek jakýsi smekl se po nějakém skleněném střepe, tam, v požaté kukuřici, blesklo tím, a nic. Hubený bílý koník chodí po zahradě ohrazené proplétaným chrastím. Všem jest, že země má se k zpěvu – jen otálí –, toť vše. Konečně se ukázaly hlídky. Napřed poddůstojníci bezstarostně kouřice, za nimi vojáci, po dvou, stejnoměrným, nespěšným krokem. Bajonety na puškách. Máchali rukama; čtyři nápadněji než ostatní a pomáhající si občas kusým posuňkem i druhé ruky: ti vykládali. Tu a tam přešel k nim obloukem kama-

rád, za chvíli stejným obloukem odplul, připlul, odplouval. Batalion povstával, hotovil se k dalšímu pochodu nespěšně, ochotně. Čile. Důstojníci upravovali si pasy. Major dokousával svůj ementálský sýr, smetl z blůzy drobty, vstal a řekl jako vůdce turistické výpravy: „Na also!“

Když byly hlídky na doslech, popošel jim adjutant několik kroků vstříc a zavolal:

„Tak co?“ Ale sám dobře věděl, že nic zvláštního.

Poddůstojník-vůdce (měl takový zvyk, že věšel hlavu) zvedl ji, chvíli se rozpakoval, pak pokrčil rameny a hlava mu zase přepadla.

Trpělivě, s trpělivostí, na níž bylo znát, že se mu v ní líbí, major opakoval:

„Na also! Až dojdou k nám, vykročíme.“

A všichni čekali. Hovor opadl jako na nádraží před odjezdem vlaku.

Pak, když byla hlídka už docela blízko, řekl adjutant znovu: „Tak co?“

„Jsou tam samé děti,“ byla odpověď, „trochu dobytka a děti.“

Hlídka došla, rozplynula se v batalionu a s ní nevzrušený výklad o tom, co major mnil poddůstojníkovým sólem:

Když procházeli mimo první kuči, zaslechli zevnitř vrnění. Opatrně vešli a našli roční nemluvně. Dvanáctiletá holčička u něho. Na dvorku zastihli asi desetiletého chlapce; sekal dříví. Jeden z vojáků, Chorvát, vypytał se děvčátka. Kde je matka, otec? Otec ve vojně; matka odešla.

Kam odešla, proč odešla?

Odešla.

Vrátí se? Kdy se vrátí?

Odešla.

Více jsme z ní nedostali. Zatím vraceli se z obchůzky také ostatní vojáci. Nikde nic krom dětí a trochu dobytka. Přivedli mi výrostka asi patnáctiletého; byl ze všech dětí – asi čtyřicet jsme jich po vsi nasbírali – nejstarší.

Tak co? Co víš?

Já jsem starosta, řekl.

Starosta? Jak starosta?

Odešli všichni. Naši řekli: Musíte odejít a pozděj se vrátíte. Tedy odešli. Nás nechali jen tak. Na hlídání. Odvlekli peřiny, odvlekli prádlo. Řekl jsem jim: Vezměte peřiny, vezměte prádlo. Robata tu nechte. Postaráme

se o ně. Ale uposlechli jen někteří. Je tu s námi pět zcela maličkých.

„A je tam věru pět robot, přes třicet dětí od šesti do patnácti a trochu dobytka. Nic víc.“ Major řekl:

„Dobrá, alespoň budeme mít koho k posluze. Máme ve vsi přes noc tábořit. Postavíme feldvachy [polní stráž]. Jsou sice před námi naši, ale feldvachy přece jen musíme postavit. Na also, tak tedy půjdeme.“ A po chvíli zamyšlení:

„Vlastně je to pěkné dobrodružství. Dětská ves. Opravdu, neslycháno!“

A zavolav si velitele hlídky, který byl zatím poodešel, řekl mu málem služebně:

„Nejevily nepřátelských úmyslů?“

„Děti, pane majore, děti! Vždyť jsou to pouze děti,“ odvětil poddůstojník, ale s přízvukem jakoby naschvál neslužebným. Směl; major měl ho rád. A dneska troufal si teprv!

„I čert jim věř,“ major na to, aby měl poslední slovo, ale přitom tak, aby to neznělo komisičně.

níka dětské vsi i batalionu, odebral se jakoby úředně napřed. V obřadném vítání, jež se chystalo, přisoudil si hodnost prostředníka. Byl prvním funkcionářem nově utvořené pospolitosti, jemu prvnímu přiděleno v ní místo. Když jej spatřili, oběma se ulevilo: majorovi i chlapci. Byl mezi nimi spojku, i byli si jaksi bližší. Major se vpravil tím snadněji v nové náčelnictví, které mu připadlo i v obci nové, ale nikoliv proto, že velel praporu, jehož vlastně už nebylo, nýbrž jen mechanickou mocí setrvačnosti. A chlapec, spatřiv poddůstojníka, v jehož srdce byl už vešel, cítil, že rozpakky mizí, i přičlenil se snadno. Všem bylo patrné, že nebude ceremonie, která by se do vaziva nových pout sunula rušivě. Vše poplyne.

A chlapec, vyhledav očima poddůstojníka a ubezpečiv se, že major je Ten, uklonil se a řekl: „Gospodo!“

Načež major prostě jej pohladil po hlavě říka: „Brav!“

A šlo se do vsi; ale vojáci se stále

I šlo se a hovor měl nyní přesný směr. Stráže vyslané v bok vzaly to šikou přes pole, zadní dva vojáci musili nabrat a dobrácky křičeli: Tak zvolna, tak zvolna. Poznali, že prapor má novinu, a chtěli ji zvědět co nejdříve. Neboť dokud jí neznali, nepatřili vlastně k batalionu. Ale když doběhli a byli vstřebáni, zasnětili je jedna dvě.

Ale u první kuči stál malý mráček, a to byly děti. Patnáctiletý výrostek nesl na dřevěném podnosu chléb a sůl. A poddůstojník, velivší hlídce, a který se proto pokládal zároveň za přísluš-

ještě před dětmi trochu styděli a děti ovšem, a hodně, před vojáky. Nastalo tím tísnivé ticho, odkud je konečně dostal Mikuláš Zeleník, dodav si kuráže, vykloniv se z řady a zlapav osmiletou holčičku za ruku. Klusala podle něho a vytáčela ulekané oči vzhůru k Zeleníkovi a tento úlek si pak vzápětí nahrazovala, smějíc se očima na kamarády a kamarádky. I byl to dobrý počátek, neboť okolo jádra Zeleník-holčička tvořila se dosti už rychle nová pospolitost. Začalo to vtipy; vojáci tvořili je z nadměry poci-

tu nenadálého štěstí a byly to vtipy tak nevinné, že i děti, ačkoliv jim vůbec nerozuměly, při nich rychleji klusaly. Tvořily se také už sympatie zvláště význačné, takže později, o menáži, každý kluk a každé děvče přesně věděli, u koho se přiživiti.

Bylo teplo toho dne, zvláště o polednách, kdy se sedělo před kučami a tlačalo s dětmi a o dětech. Vzduch byl takový, jaký bývá v neděli. Rozteplily se vnitřky chalup a stájí a vojákům zdály se tak domáckými, zrovna jako by zde sedlačili oni sami. I kohouti zpívali tím způsobem a uprostřed všeho utvořila se nová obec. Vzniklo výsostné osamění tříšť lidské společnosti a ona tříšť s pýchou pociťovala svou odlišnost od celého světa ostatního. Do tohoto společenství přijaty i děti, i vstou-

pily tam o své svobodné vůli, a v hlubokém tichu, v němž vše se stápele, ze dvou kovů, jimž se o tom nikdy ani nezazdalo, tivila se nová, potud neznámá slitina. Formovala se a s úžasem cítila, jaká nezměrná radost jí to prodchla. A když se víra vojáků upevnila tak, že uvěřili v stálost toho dne, tehdy teprve troufali si hovořiti o zítřku. Mohli hovořiti o dětech a o osudu, jenž je čeká, neboť nebezpečí rozluky pro ně nebylo. Tak jako se smí v rodině mluvit o životních osudech členů, aniž proto přestaly býti osudy celé rodiny.

„Co s dětmi,“ říkali, „že sobě jen ti lidé troufají?“

„Chvilí ovšem vydrží; ale nepomřou-li potom hladu? Či zapálí ves?“

Dokonce byli někteří, již navrhovali, aby se děti naložily na vůz a odevzdaly některému vysokému velitelství. Ale jiní namítali, že to zbytečno, poněvadž staří jistě se brzo vrátí, tak jako se vracejí do jiných vsí, když

prvé leknutí minulo. Ve skutečnosti zajímala je však jen pravda, jediná pravda. Tou byla: veliká víra v onu velikou lež, že nastal úsvit. Jediné bylo pravdou: klamavá, sladká ukolébavka v sen, jenž směl na chvíli býti skutečností. Jediné bylo pravdou: šumivé přetékání odpočaté, plaché radosti. Tato ukolébavka svedla je, když nastala noc, v spánek tak číře modrý! I polní strážce, jimž donesli večeri noví kamarádi, děvčata a hoši, bděly tím číře modrým spánkem.

A ráno, protahující se na pryčnách, rodinných postelích srbských sedláků, všichni věřili, věřili. A mnouce si oči, čekali trpělivě na div divů –

Přišel. Houkla dělová rána... Jak daleko? Šest kilometrů? Snad blíž. Tak blízký sráž!

Ale vpravdě nešlo o to, že blahoslavenému dni hrozí nebezpečí. Což? Byť byl od blaživého klamu k drtivému skutečnu jen pouhý krok; klam vládne, pokud trvá.

Ale dělová rána je budičkem příliš zlým.

A když už v klam věřiti nelze, poněvadž Nová Ves se třese v základech brutálním hřmáním kohosi nenáležitěho, jenž o ni usiluje, nastává veliké zlo. Nová Ves nejen se sesune tak nesylně, tak hebce jako domek z karet; ne, ani vzpomínky po ní nezbude.

A těm zrazeným vojákům, ani mašrují ze vsi k jihu, dál a dál od svých bydlíš, ani už toho líto není, že se s dětmi nerozloučili a že osud kterési beze-

jmenné hvězdy je jim bližší než osud těchto dětí, stojících pomračně před chalupami; zapomněly včerejška i ony a také jim není ho líto. Drcen podpatky blahosklonný den. Licoměrná lítice se o to zasloužila, ale je tak smutno, že nad zdařilým dílem ani ona nejásá. Ba ne!

Nad dětmi, jimž vzala lítost, nad vojáky, jimž vzala lítost, ona jediná cítí. A je jí krušno.

Básník a spisovatel Richard Weiner (6. listopadu 1884 – 3. ledna 1937) vydal během svého života šest básnických sbírek a několik povídkových souborů. Bývá řazen mezi expresionisty, a zejména texty, které napsal během první světové války a publikoval v povídkových souborech Lítice a Škleb, do této kategorie patří. Válečná zkušenost, která zpochybnila dosud uznávané hodnoty a jistoty, podstatně ovlivnila Weinerův pohled na svět i podobu jeho díla. To je často formálně i jazykově složité, málokdy však v něm najdeme přebytečné slovo, nebo dokonce jazykovou schválnost. Složitost pozornější čtenář postupně rozpozná jako něco, co je uloženo v samém základu Weinerových textů, téma, které hledá svoji jedinou možnou podobu. Svědčí o tom i próza Blahosklonný den z knihy Lítice, která poprvé vyšla s podtitulem Povídky o vojně v Praze v roce 1916. Povídku nepominutelného český písničkář autor 20. století, narozeného v Pisku a tam také na židovském hřbitově pochovaného, otiskujeme (v mírně zkrácené podobě) jako připomínku, že od jeho narození uplynulo už celých 140 let.

(Jako ilustrace jsou použity kresby Alfréda Justitze, které posílal za 1. světové války jako dopisnice z fronty své budoucí ženě Anně Pollakové.)

NA BŘEZÍCH DNĚPRU

Román jidiš autora, zavražděného v Lubjance

Jidiš literatura měla ve 20. století tři hlavní centra – USA, Polsko a Rusko, od dvacátých let přejmenované na Sovětský svaz.

Ve Spojených státech se knihy v jidiš stále ještě píší a vydávají. I když počet autorů, používajících tento jazyk, i jejich čtenářů v New Yorku i jinde v USA v posledních třiceti letech klesá, jedná se o dosud relativně významnou produkci. Důkazem je například skutečnost, že spisovatel Isaac Bashevis Singer, píšící v jidiš, získal v roce 1978 Nobelovu cenu za literaturu.

Ústup jidiš jako komunikačního nástroje v USA dobře ilustruje historie *Forwardu*, jednoho z nejrozšířenějších amerických jidiš deníků, založeného v New Yorku v roce 1897. Mezi oběma světovými válkami dosahoval nákladu přes 275 000 výtisků, a počtem čtenářů dokonce po jistou dobu předstihl i *The New York Times*. Ale jak američtí Židé postupně přecházeli na angličtinu, začal *Forward* vycházet od roku 1983 už pouze jako týdeník. Časopis poté dostal i anglickou mutaci, která tištěnou jidiš verzi postupně nahradila. Dnes je *Forward* dostupný v obou jazycích už jen elektronicky. Jinak se jidiš v USA běžně hovoří v chasidských komunitách, jedná se zhruba o 200 000 osob. V tomto prostředí se knihy v jidiš vydávají a čtou, jedná se však v rozhodující míře o literaturu náboženskou.

Polsko, kde žily před druhou světovou válkou přes tři miliony Židů, bylo v prvních desetiletích 20. století centrem židovské náboženské i světské kultury. V jidiš vycházela řada novin, literárních časopisů a knih. Působili tu klasikové této literatury Jicchok Lejb Perec, Šalom Aš, bratři Singerové a mnozí další. Po vpádu nacistů v roce 1939 byli polští Židé až na malé výjimky vyvražděni. Polsko jako významné centrum jidiš kultury přestalo existovat.

NOC ZAVRAŽDĚNÝCH BÁSNÍKŮ

Třetí z velkých center jidiš literatury, sovětské Rusko přes množství Židů povražděných na územích dočasně obsazených německou armádou si svůj význam podr-

želo ještě několik let po skončení druhé světové války. Po vítězství bolševické revoluce prohlásili vládnoucí komunisté jidiš za řeč židovských mas a literaturu v tomto jazyce i její autory podporovali. Na rozdíl od hebrejštiny, označené za jazyk náboženský, reakční a kontrarevoluční. Během války se řada jidiš autorů angažovala v Židovském antifašistickém výboru, k jehož úkolům patřilo propagovat mezi zahraničními Židy Sovětský svaz. To se do značné míry podařilo a na turné po USA, Velké Británii a Mexiku v roce 1943 jeho představitelé dokázali na válečné potřeby SSSR získat 32 milionů dolarů a další materiální pomoc.

Brzy po válce začal Stalin organizaci s dobrými kontakty na Západě nedůvěřovat. V lednu roku 1948 zahynul při zinscenované dopravní nehodě její předseda, divadelní režisér Solomon Michoels. Na podzim téhož roku byla činnost výboru ukončena, řada jeho členů zatčena a obviněna z nespolehlivosti a kosmopolitismu. Po třech letech věznění bylo vyneseno třináct rozsudků smrti a 12. srpna 1952 v Lubjance popraveno třináct židovských intelektuálů, mezi nimi pět básníků a spisovatelů, píšících v jidiš. Jedním z nich byl i Dovid Bergelson, autor knihy *Na březích Dněpru*, která právě vychází v českém překladu.

AUTOR A JEHO OSUD

Bergelson se narodil v roce 1904 na Ukrajině v židovském městečku Ochrimově nedaleko Kyjeva. Psal zpočátku rusky a také hebrejsky, ale prosadil se až svými knihami v jidiš. Žil řadu let v Berlíně, odkud se roku 1933 vrátil do Sovětského svazu. Dlouho byl přesvědčen, že právě Sovětský svaz představuje pro jidiš literaturu záruku a jistotu do budoucnosti. Vydal za svého života tři romány a několik sbírek povídek. V ranějších textech je znát vliv Čechova, v pozdějších snad i Gorkého, zejména v těch, které líčí rozklad tradičního židovského štetlu a bídu jeho obyvatel.

Román *Na březích Dněpru*, poprvé vydaný roku 1932 a označovaný za Bergelsonovo nejlepší dílo, je nesporně alespoň zčásti autobiografický. Vypráví příběh

chlapce ze zámožné židovské rodiny, který nenachází porozumění a náklonnost ani u svých rodičů, ani v městečku, kde ho považují za „ztraceného panského synka“. Penek, jak se hoch jmenuje, sleduje pozorně svět dospělých a znovu a znovu se přesvědčuje, že většina z nich se vydává za něco jiného, než jsou. Že se všichni přetvařují – chudí vedeni k tomu svou bídou, bohatí svým bohatstvím.

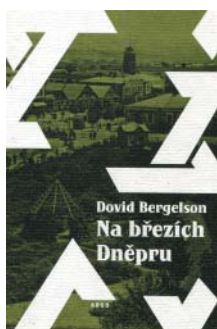
Vlastně se v románu, až na nepatrné výjimky, nesetkáme se skutečně sympatickou postavou, všichni jsou nějak postižení, pokřivení a deformovaní, bez radosti a alespoň záblesku nějakého štěstí. Tradiční židovské hodnoty jsou vyprázdněny a ti, kdo je respektují a dodržují, jsou pouze pokrytci a podvodníci. Bergelson má hodně spadená na synagogu, svátky a modlitby. Například atmosféru před svátkem Roš ha-šana zachycuje následovně: „Domy rabína a jeho blízkých jsou jako ostrůvky, odkud se jako těžká mlha rozlézá strach z Boha. Ten se vznáší nad městem jako epidemie a nákaza a zmocňuje se stále většího počtu lidí.“

Penek se poté, co jeho otec zemře, obrátí zády k rodnému domu a zamíří tam, kde doufá najít nový svět. Ten svět ale, jak je v závěru knihy naznačeno, nepřijde sám od sebe. Skoro ještě děti a budoucí Penkovi druzi už to vědí. Poslouchají, co jim Olga, jejich starší sestra, předčítá z knihy *Včely*, kde se líčí, jak včelí dělnice zabíjejí trubce. „Tomu porozuměl i čtrnáctiletý Nachke a s jistotou prohlásil: To se stane i u lidí. Olga dále předčítala o včelích dělnicích a trubcích. Mladí posluchači už si ujasnili, že se jedná o lidi a o dobu, která nevyhnutelně nastane.“

Ta doba také nevyhnutelně nastala. V letech 1932–1933 padlo na Ukrajině za oběť Sověty úmyslně vyvolaného hladomoru devět milionů lidí, tábory Gulagu prošlo během Stalinovy vlády (1929–1953) nejméně osm milionů lidí, zmizela židovská městečka i mnoho jejich obyvatel. Dovid Bergelson, autor románu *Na březích Dněpru*, který příchod nové doby očekával s nadějí a pracoval pro něj, skončil s kulovou v týle za noci zavražděných básníků 12. srpna 1953. To datum je považováno za den, kdy zahynula sovětská v jidiš psaná literatura.

JIRÍ DANÍČEK

(Dovid Bergelson: *Na březích Dněpru*. Z ruského překladu přeložil Libor Dvořák. Vydalo nakladatelství Argo, 436 stran, pevná vazba. Doporučená cena 688 Kč.)

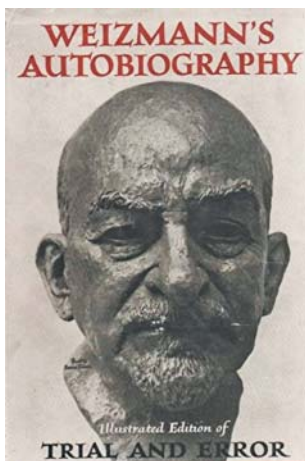

UKRADENÝ WEIZMANN ...a další události

/Vybráno z českých médií/

Britská policie vyšetřuje krádež dvou bust prvního izraelského prezidenta Chajima Weizmanna, které byly vystaveny na Univerzitě v Manchesteru. K činu se přihlásila protestní organizace Palestine Action podporující Palestince. Přiznala odpovědnost i za další protestní akce v Británii, napsala v neděli na svém serveru stanice BBC. Aktivisté uvedli, že Weizmanna „unesli“, aby připomněli výročí Balfourovy deklarace z 2. listopadu 1917. V ní tehdejší britský ministr zahraničí Arthur Balfour slíbil sionistům zřízení národní domoviny pro židovský lid v Palestině. Weizmann podle aktivistů zajistil její naplnění.

Židovská rada v Manchesteru krádeže bust odsoudila jako pobuřující a vyzvala úřady, aby organizaci Palestine Action zakázaly. Organizace podle rady „násilně útočí na instituce a společnosti spojené se Státem Izrael“. (iROZHLAS.cz, 3. 11.) ■ „Nedávno jsem narazil na zajímavou zprávu ze Slovenska. Psalo se v ní o vysokém úředníkovi, který se domnívá, že by měl v televizi zaznít i takový názor, že Země není kulatá. Není to prý jasně prokázáno, on to z vesmíru neviděl, a je tedy možné, že je to vlastně placka. V jiném článku se praví, že výzkum prokázal nedůvěru Slováků v kulatost zeměkoule. Nedůvěra je hluboká, podle článku procentuální množství lidí na Slovensku, kteří věří v zemskou kulatost, tedy přesněji ve tvar rotačního elipsoidu, nedosahuje ani 40 procent. Najdou se spoluobčané, a není jich málo, kteří věří například tomu, že protilátky obsahují čipy, Ukrajina je fašistický stát, volby ve Spojených státech byly Trumpovi ukradeny, vyvraždění Židů za války se nekonalo a že všichni Slovani bratry jsou. Poslední zmiňované možná přispělo k Ficovu triumfu. Samozřejmě měl jistě svůj podíl i selekční tlak – téměř každý Slovák, který docílil intelektuálního průměru, studuje na vysoké škole v Praze či jinde v České republice, se na Slovensko rozhodně nehodlá vrátit. Vím to, protože je učím. V každém ročníku lékařské fakulty je

Slováků asi čtvrtina,“ píše Pavel Pochop v textu *Je země placatá?* (Medium.seznam.cz, 2. 11.) ■ Židovští studenti ve Vídni zabránili prvnímu krajně pravicovému předsedovi dolní komory rakouského parlamentu položit věnec k uctění

památky obětí nacistické křišťálové noci z roku 1938. Strana svobodných (FPÖ), která se netají euroskeptickým programem a příklonem k Rusku, vyhrála v září poprvé parlamentní volby a získala v dolní komoře největší počet křesel. Parlament v tomto složení zvolil před dvěma týdny za předsedu nominanta FPÖ Waltera Rosenkranze. (MinutaN.cz, 8. 11.) ■ Muzeum

romské kultury bylo oceněno za nově otevřený Památník holocaustu Romů a Sintů v Čechách, který se nachází v Letech u Písku. Památník obdržel Cenu předsedy Senátu ČR za mimořádný celospolečenský přínos. Areál památníku, který navrhli architekti Jan Sulzer a studio Terra Florida, se zaměřuje na důstojné připomenutí tragické historie bývalého protektorátního tábora. (ČRo – Radiožurnál.cz, 11. 11.) ■ Muž na snímku je cestovatel Jiří Baum, vedle něj jeho manželka Růžena Fikejzlová-Baumová. Dnes již téměř zapomenutý pár byl ve 30. letech minulého století cestovatelskou legendou. Se zmíněnou tatrovkou vykonali cestu kolem světa, Jiří Baum měl přitom za sebou již řadu výprav, například do Ameriky či do Afriky. Jeho život připomíná výstava v Muzeu nákladních automobilů Tatra v Kopřivnici. Kvůli svému židovskému původu spadal Jiří Baum pod takzvané norimberské zákony. Dlouho jej ale chránilo manželství s Českou. Jeho sestra Anna Polertová se od roku 1939 aktivně podílela na protifašistickém odboji a zapojila do něj i Jiřího Bauma, jenž byl díky svým dovednostem schopen kvalitně nafotografovat různé dokumenty, pořizoval na-

příklad snímky na legitimace. Jiřího Bauma zatkli v roce 1943 právě kvůli jeho rasovému původu. Někdo jej prý udal, že použil výtah, což měly osoby židovského původu zakázáno. Byl deportován do Terezína, poté do Osvětimi a pak do koncentračního tábora ve Varšavě, kde zemřel na otravu krve. (Speciál DNES, 15. 11.) ■ Poslední chebskou synagogu, která stávala u křižovatky ulic Hradební a Obrněné brigády, připomíná od minulého týdne nová pamětní deska. Ta byla slavnostně odhalena 10. listopadu, tedy přesně 66 let poté, co byla synagoga nacisty zničena. (Region24.cz, 15. 11.) ■ Dne 22. března 1945 se Osoblaha stala prvním osvobozeným městem na našem území, ovšem daní za toto prvenství byly nenapravitelné škody. Při postupu spojeneckých vojsk byly bombardováním zničeny téměř všechny domy a z historických památek přežil jen židovský hřbitov, kašna na náměstí a kostel. Osoblazská synagoga byla zbořena již roku 1933, nicméně zdejší starý židovský hřbitov z 15. století se dochoval a patří k nejcennějším u nás. Jeho jedinečnost spočívá ve velkém množství zachovalých barokních náhrobků slezského typu, které se od ostatních odlišují zdobnou horní částí; celkem byste zde napočítali přes tři stovky hrobů. (National Geographic.cz, 17. 11.) ■ Skvělý skladatel, varhaník a klavírista, moudrý, citlivý a vzdělaný pedagog, nápaditý hudební improvizátor, ale také milující manžel a otec tří synů. Tím vším byl Petr Eben. Jako židovský mladík prošel koncentračním táborem a jako praktikující katolík velmi dráždil komunistickou vrchnost. Jeho skladby se hrály a hrají po celém světě. (TV Star, 18. 11.)

Jiří Baum s manželkou Růženou. Foto archiv.

■ „Práce ve *Střední Evropě* mě těšila, v té samizdatové a potom i v té oficiální. Měli jsme tam témata, která neměl, myslím, žádný jiný časopis. Například o antisemitismu a jiných židovských otáz-

kách, což v té době nebylo běžné. Dnes už je to všechno jinak, palestínsko-izraelským problémem se zabývá kdekdo, ale tehdy to ještě tak frekventované téma nebylo a *Střední Evropa* tím byla v Česku mimořádná,“ řekl básník Zbyněk Hejda v rozhovoru pro *Revolver Revue*. (Bubínek Revolveru.cz, 18. 11.)

(jd)

IZRAEL: Půjde to s Trumpem líp?

Rok 2024 měl udělat jasno, jak se Izrael vypořádá s hrozbou Hamásu z Gazy (po pogromu ze 7. října 2023) a Hizballáhu z Libanonu (raketové ostřelování od 8. října 2023). Měly přijít alespoň nějaké výsledky. Přišly?

Ryze vojensky je Gaza pod kontrolou a jižní pohraničí Libanonu také. Hamás i Hizballáh už ztratily značnou část zbrojního arzenálu i mužů. Izrael zlikvidoval řadu čelných představitelů této hrozby (Is-máíl Haníja, Hasan Nasralláh, Jahjá Sin-vár – strůjce masakru ze 7. října).

Ale přes to všechno létají rakety z Libanonu, občas i z Pásmu Gazy. A hlavně se nedaří osvobodit ve větším měřítku rukojmí. Od „výměny vězňů“ loni v listopadu to byly pouze jednotlivé úspěchy, tudíž o zbylých rukojmích panuje nejistota. Kolik jich ještě žije? Stovka? Méně? Nikdo přesně neví.

Posiluje tak dojem, že Izrael zabředl do jednotlivostí. Například postavil mimo zákon Úřad OSN pro palestinské uprchlíky na Blízkém východě (UNRWA). Nebo že žije vlastními spory. Premiér odvolal ministra obrany Joava Galanta z Likudu. Nebo že se stále víc stává vyvržencem světa, a to i v kultivované západní Evropě, kde se odehrál pogrom na fotbalové fanoušky týmu Maccabi Tel Aviv.

Dává to všechno smysl? Ukazuje nějaký jasný směr? Bude jasněji, když prezidentské volby v USA vyhrál Donald Trump? Zatím se spekuluje. Joe Biden sympatizoval s Izraelem, ale pozemní operaci v Gaze brzdil. Izraelci fandí Trumpovi. Ten chce mít ministrem zahraničí Marca Rubia, muže, který říká, že za smrt nevinných v Pásmu Gazy „stoprocentně může Hamás“.

Dělat z toho jasnou prognózu nejde. Snad by se dalo říci, že Netanjahu odráží postoje většiny Izraelců. Ti vědí, co nechtějí (hrozbu útoků z Gazy či Libanonu), ale nemají jasno, k čemu má Stát Izrael směřovat. Takže jdou za Bibim i Trumpem, ať to bude znamenat cokoli.

PO CESTĚ K 7. ŘÍJNU

Ilustruje to třeba Galantovo odvolání. Ten pak při setkání s rodinami rukojmích řekl: „V Gaze už nemáme co na práci. Obávám se, že tam zůstáváme jen proto, že tam chceme být.“ Rozuměj: že Netanjahu to chce. Ten je prý jedinou osobou, jež rozhoduje o schválení dohody o vydání rukojmích, tedy dohody s Hamásem.

Je to skutečně tak? Minule jsme citovali analytika Rona Ben Jišaje, jenž tvrdí, že Izrael celé Pásmo nekontroluje. Ne proto, že by to nedokázal, ale aby nevystavoval vojáky partyzánské válce a vysokému počtu obětí. Není to spíše tak, že Galant si po vyhazovu z vlády vyřizuje účty? Těžko říci, i když Galant má vysoké renomé vojáka.

Za ideologický lze označit i Knesetem schválený zákon delegitimizující agenturu UNRWA. Ta agentura OSN je skutečně bizarní. Vznikla před 75 lety, v době,

Billboard s gratulací Trumpovi ke zvolení prezidentem USA. Jeruzalém, listopad 2024.

kdy téma uprchlíků hýbalo světem (v poválečném Německu jich bylo přes deset milionů, ještě více v Indii a Pákistánu). Ale proč má mít OSN jednu agenturu pro Palestince a druhou pro „zbytek světa“? Proč jsou palestinští uprchlíci stále tématem, když němečtí a indičtí už ne?

Seth Frantzman v listu *The Jerusalem Post* píše: „Koncepcí UNRWA je udržet Palestince závislé, žijící po generace v táborech, a udělat z jejich mladíků pěšáky v boji proti Izraeli. Tábory UNRWA nikdy nepřijaly ideu dvou států ani míru, staly se semeništěm radikalismu. Z nich vedla cesta k 7. říjnu. Když v Gaze převzal vládu Hamás, UNRWA mu neoponovala, ale byla mu k dispozici jako partner.“

Proč tedy označujeme zákon proti UNRWA za ideologický? Ta agentura

působí na Západním břehu Jordánu (v Palestinské autonomii), v Pásmu Gazy a ve východním Jeruzalémě, ale onen zákon ji může postihnout pouze ve východním Jeruzalémě, kde jsou poměry relativně klidné.

JODENJACHT

Jestli se ovšem z jednotlivostí něco vymyká, pak toto. O druhém listopadovém víkendu přijel fotbalový tým Maccabi Tel Aviv do Amsterdamu na zápas s tamním Ajaxem. Přijelo s ním na dva tisíce fanoušků. Když po zápase vyskočily zprávy o násilnostech, leckdo si mohl říci, že to se při fotbalových zápasech stává. Když ale vzápětí vyšlo najevo, že ty násilnosti měly charakter pogromu, že nizozemští muslimové se na webu předem domlouvali k „honu na Židy“, že izraelská vláda poslala pro fanoušky dvě zvláštní letadla, bylo očividné, že toto je jiná liga než běžné bitky fotbalových rowdies.

Že něco smrdí, bylo zřejmé už po zápase, když nizozemští policisté varovali

Izraelce, aby ze stadionu nejezdili taxíky (právě taxikáři se na „honu“ domlouvali). Že jde skutečně do tuhého, bylo jasné ve chvíli, kdy se černě odění mladíci na ulicích snažili poznat Izraelce. Ty pak mlátili, obírali je o doklady či telefony nebo je nutili volat „Free Palestine“.

Ani toto by nebylo až tak výjimečné. Útoky na Židy se odehrávají už léta na různých místech

západní Evropy. Výstražnější je to, jak je politický i mediální establishment nyní bagatelizuje. Německý list *taz* napsal: „Kdo nazývá nepokoje na okraji fotbalového zápasu ‚pogromem‘, nemá všech pět pohromadě.“ Je pravda, že fanoušci Maccabi třeba strhli palestinskou vlajku. Jenže ty „nepokoje“ byly předem chystané. To je jádro věci.

I Bret Stephens, komentátor *The New York Times*, si všiml výrazu *jodenjacht* (hon na Židy), kterým se strůjci domlouvali. Když ve filmu *Borat* padl výraz „židobraní“, byla to karikatura postkomunistického buranství. Teď získává „hon na Židy“ až příliš nekarikaturní a skutečnou podobu na kultivovaném Západě. I toto je součástí poselství roku 2024.

ZBYNĚK PETRÁČEK

ZABALENÁ PAMĚŤ

O projektu akademie Bezalel

■ Wrapping Memory (Balení paměti, WM) je ilustrační cyklus, který se snaží připomenout život komunit zničených při útoku Hamásu. Zobrazuje život kibuců před hrůzným atakem i kultivovanou zemědělskou krajinu kolem nich. Cílem projektu, který organizují studenti akademie Bezalel v Jeruzalémě, je získat příspěvky pro obyvatele této oblasti, kteří ztratili své

Uri Guberman: *Pole u Nir Oz*.

domovy. Ilustrace jsou představeny široké veřejnosti prostřednictvím www.wrappingmemory.bezalel.ac.il/en.

Na projektu WM se podílejí vyučující, absolventi a studenti čtvrtého ročníku katedry vizuální komunikace na Bezalelu ve spolupráci se společností WIX a nadací Shoshana. Na uvedeném webu naleznete rozmanité ilustrace vytvořené různými technikami. Malíři se snažili „zabalit pěkné vzpomínky“, tedy zachytit a uchovat v paměti, jak žili místní obyvatelé před teroristickým útokem, při němž byly kibucy zcela zdevastovány a spáleny. Výtvarníci tedy ze vzpomínek (vlastních či zdejších obyvatel nebo podle snímků) rekonstruovali to, co bylo zničeno: upravené a opečňované vesnice s domy, zahradami, hřišti a bazény, život jejich obyvatel, hrající si děti, práci na okolních polích, okolní přírodu i domácí zvířata. V idealizovaných (neboť i před 7. říjnem padaly na kibucy rakety) výjevech ožívají poklidná odpoledne, kdy ticho jako by narušoval jen zvuk prádla sušícího se na slunci; vycházky po okolních stezkách mezi poli, pestrobarevné luční květiny, aleje stromů.

Do projektu přispěl například David Polonsky, známý ilustrátor a tvůrce grafických románů a filmů (spoluautor snímku *Valčík s Baširem*). Autorem obrázku, který publikujeme, je Uri Guberman, rodák z kibucu Nir Oz, nyní voják. Vytvořil ho na základě fotografie, kterou pořídil v listopadu 2021, když se zaučoval v práci na traktoru na polích kibucu Nir Oz. „Vedle

KNIHY VÝSTAVY UDÁLOSTI

mě seděl Tamir Adar a Jonatan Siman Tov, náš vedoucí. Tamir i Jonatan byli zavražděni 7. října,“ píše v komentáři. Guberman v průběhu let maloval krajiny z okolí kibucu a polí. Jeho obrazy byly spáleny při útoku 7. října, ale později se studentům Bezalelu podařilo dílo reprodukovat pomocí softwaru.

Ilustrace lze zakoupit na webu po 100 NIS za jednu (asi 660 Kč), e-mailem vám pak bude zaslán digitální soubor velikosti A4 ke stažení. Všechny dary jsou převáděny do fondu Shoshana a jeho prostřednictvím na podporu obyvatel zničených vesnic. (am)

OTTLA V SÁLE ŽOP

■ V úterý 12. listopadu se ve velkém sále Židovské radnice konalo komorní představení *Ottla*, připravené na základě stejnojmenné rozhlasové hry Petra Balajky (který napsal o Kafkově nejmladší sestře i román).

Inscenaci nastudovali v německém překladu Wernera Imhofa německá režisérka a herečka Britta Shulamit Jakobi (v roli Ottly), její kolegyně Sivan Yonna a herci Hanno Dinger a Isai Liven. Pódium ožilo

Z představení *Ottla* na Židovské radnici. Foto P. Balajka.

minimalisticky pojatou scénou, sestávající z několika kufrů a balíků, lavice a projekčního plátna, které zprostředkovalo „výhled“: chvílemi na pražskou ulici, chvílemi do ghetta, podle toho, kde se Ottla právě nacházela. Ottlin pobyt v Terezíně není zdokumentován, až na několik dopisů dcerám, v nichž se pisatelka snaží vykreslit skutečnost v lepším světle. Balajka se proto nechal inspirovat dobovým materiálem, zmíněnými dopisy a dalšími prameny. Svůj hlas dostal ve hře i Franz Kafka. Jednak jako adresát Ottliných imaginárních listů, v nichž se mu sestra svěřuje se svými starostmi, a jednak sama Jako-

bi využila známý příběh z Berlína, podle kterého Kafka utěšoval dívku, která ztratila svou panenku, fiktivními dopisy, jež hračka psala původní majitelce. V představení zazněly i úryvky z jeho próz.

Ač je hra určena především mladším divákům, díky civilnímu hereckému pojetí, propracované režii, střídavě a současně důmyslné scéně a kvalitnímu osvětlení vyzněla *Ottla* nečekaně zajímavě. Jakobi s ní se svým týmem vystupuje v Německu a Rakousku, v divadlech, v synagogách, ve školách či v kostelích. Je dobře, že příležitost ji vidět dostali i lidé v Praze, v prostředí, které Ottla a její bratr dobře znali. Díky za tuto možnost patří iniciátorovi pražského vystoupení Harrymu Farkašovi. (am)

Anna Pravdová ÉCOLE DE PARIS

■ Průvodce stejnojmennou výstavou s podtitulem *Umělci z Čech a meziválečná Paříž* (viz str. 12–13) shrnuje přehledným způsobem témata výstavy a informace o jejích hlavních protagonistech, tedy G. Karsovi, O. Coubinovi a F. Z. Eberlovi, jejich kolezích a přátelích. Kromě průvodních textů a kvalitních reprodukcí děl nalezneme v knize fotografie, mapku míst, kde zmínění malíři ve městě žili, a chronologický přehled jejich životních událostí. Publikace též připomíná, že vůbec první výstava umělců pařížské školy se v Praze konala již v roce 1931, a to právě díky Karsově iniciativě.

Vydala Národní galerie v Praze roku 2024. Formát A4, texty, reprodukce, fotografie. Dop. cena 690 Kč.

Kakalík / Šulcová TALMUD DO KAPSY

■ Černobílá knížka malého formátu s podtitulem *20 rabínských příběhů* se snaží představit Talmud prostřednictvím dvaceti komiksových příběhů, v nichž vystupují a své názory a disputace prezentují židovští učenci od Hilela po Šimona ben Lakiše. Ti, kdo znají předchozí knihy z dílny Kakalík / Šulcová, vědí, co mohou očekávat – snahu s humorem a nadsázkou zprostředkovat složité moře judaismu.

Vydalo nakladatelství Pražské příběhy roku 2024. Texty Pavlína Šulcová, ilustrace David Kakalík. 231 stran, dop. cena 350 Kč (na webu nakladatelství 273 Kč).

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

Káva o půl čtvrté

■ V úterý **10. prosince** přivítáme na Kávě Doc. **Karla Olivu**, jazykovědce a vysokoškolského pedagoga, bývalého ředitele Ústavu pro jazyk český, jenž dokáže s lehkostí přiblížit osobitost jazyka a jeho historii.

Kavárna je otevřena od 14.30, program začíná v 15.30. Připravil a moderuje Honza Neubauer.

CHANUKA 5785

Vážené dámy, vážení pánové,

■ zveme Vás na tradiční chanukový večer pražské židovské obce, který se uskuteční v sobotu **28. prosince** 2024 od 19.30 v Židovské radnici (v Maiselově 18).

Svíčku na chanukovém svícnu zapálí vrchní pražský rabín David Peter a hudebním programem provede Viktorie Jackson. Na klavír zahraje Ivan Klánský společně s flétnistou Tomášem Hnízdilem, klezmerové i klasické písně předvede Weiss Family, Diego Bransburg se svými dětmi zazpívá chanukové písně, absolventi konzervatoře Jana Deyla a ZUŠ Jana Hanuše zavedou posluchače do jazzové kavárny a operní pěvkyně Bronislava Smržová Tomanová spolu s klavíristkou Anetou Majerovou Dorůžkovou představí písně Gideona Kleina, klasické i jazzové melodie zahraje Harfové kvarteto. A máme připravené ještě překvapení! Po programu zahraje swingová kapela Kateřina Steinerová and Her Swing Boys. Ve třetím patře na vás čeká IZRO DISCO.

Lístky za 200 Kč a 100 Kč budou k zakoupení od 2. prosince v pokladně ŽOP, v kavárně Na Balkóně a v sekretariátu Lauderových škol.

Chanukové občerstvení připraví restaurace Šalom.

Těšíme se na Vás!

SVÁTKY SVĚTEL V JERUZALÉMSKÉ SYNAGOZE

■ V pondělí **30. prosince** od 16 hodin se v Jeruzalémské synagoze v Praze koná tradiční slavnost Svátky světél. Požehnaní pronese a šestou svíci zapálí vrchní pražský rabín David Peter, zazpívají děti z Divadla Feigele, zahraje Melamed Klezmer band, varhany rozezní Václav Peter a harfu Pavla Vondráčková-Jahodová, odpolednem provede Milan Hein. Uvítáme vzácné hosty – Terezu Kostkovou a Martina Sochora.

KULTURNÍ POŘADY

Svátek světél 5785.

Synagoga není vytápěna, z bezpečnostních důvodů není možný vstup se zavazadly.

ŽIDOVSKÉ MUZEUM V PRAZE

■ 2. 12. v 18.00 v Maiselově synagoze (Maiselova 10, Praha 1): *Večer s židovskou hudbou*. Orchester Širat hajam pod vedením Heleny Divecké vznikl před třemi lety z řad studentů Lauderových škol, kteří chtěli oživit židovskou hudební tradici. Během večera zazní pestrý repertoár známých i méně známých tradičních melodií a hudební doprovod pro zpěv modliteb Kabalat šabat. Sólový part zazpívá Omer Tal. Připojí se také mladší děti ze sboru Kol hanešama. Programem vás provede herec Petr Vacek. Vstup volný.

■ 4. 12. v 18.00 v auditoriu OVK (Maiselova 15, P 1, 3. patro): *Zálepka aneb Kafka a Julie*: film a diskuse s jeho tvůrci. Jak se do sbírek Památníku národního písemnictví dostal dopis, který Franz Kafka napsal své snoubence Julii Wohryzkové? A jaký byl Kafkův vztah k Julii? Na to odpovídá dokumentární film *Zálepka aneb Kafka a Julie* (2015) režiséra Bedřicha Ludvíka a scenáristy Petra Kotyky. Po promítání filmu následuje diskuse s tvůrci. Vstup volný.

■ 8. 12. ve 13.00, sraz u sochy Franze Kafky (Dušní ulice, P 1): Komentovaná prohlídka po stopách Franze Kafky a jeho rodiny. Vydejte se s námi po stopách Franze Kafky v historickém centru Prahy a v tajuplných uličkách Starého židovského města, kde Kafka prožil téměř celý svůj život. Prohlídku povede Zuzana Pavlovská. Akce završí cyklus Kafka 100, kterým si Židovské muzeum připomnělo 100. výročí úmrtí Franze Kafky. Vstup volný.

■ 10. 12. v 18.00, Maiselova synagoga: Setkání s izraelskou spisovatelkou Limor Regev, autorkou knihy *Chlapec z bloku 66*. Kniha vypráví skutečný příběh Mošeho Kesslera, který přežil pět nacistických táborů a v dubnu 1945 byl osvobozen v Buchenwaldu. Regev představí příběh bloku 66, odkud bylo díky českému politickému vězni Antonínu Kalinovi zachráněno téměř tisíc židovských dětí včetně Mošeho. Dnes 94letý Moše žije v Izraeli. V angličtině, tlumočení do češtiny zajištěno. Vstup volný.

■ 12. 12. v 18.00, auditorium OVK (Maiselova 15, P 1, 3. patro): *Debaty Československých židovských odbojářů v klíčových událostech roku 1944*. Letos si připomínáme 80 let od klíčových událostí druhé světové války, jako byly vyloštění v Normandii, Slovenské národní povstání a karpatsko-dukelská operace, na nichž se významně podíleli i českoslovenští židovští odbojáři. Jejich příběhy přiblíží historik Roman Štěr z Národního archivu ČR a Miloslav Adamec, člen Svazu židovských odbojářů a odborník na toto téma. Vstup volný.

■ 22. 12. v 10.00, sraz před Maiselovou synagogou (Maiselova 10, P 1): Komentovaná prohlídka Židovského muzea pro rodiče a děti. Objevte s dětmi kouzlo židovské Prahy! Během sváteční prohlídky se děti seznámí také s nadcházejícím svátkem Chanuka. Vstup volný.

■ 28. 12. v 18.00, Španělská synagoga (Věžeňská 1, P 1): *Světlo Chanuky*: Tradice, hudba a naděje ve Španělské synagoze. Čeká vás koncert plný chanukových melodií a písní. Společně rozsvítíme chanuková světla jako symbol vítězství světla nad temnotou a rabín David Maxa přiblíží význam svátku. Večer zahájí Pavla Niklová, ředitelka ŽMP. Koncertem vás provede předsedkyně Ec Chajim – novinářka Anna Nosková. Akce se koná ve spolupráci s progresivní židovskou komunitou Ec Chajim. Vstupné 500 Kč / snížené 250 Kč.

NEDĚLNÍ KOMENTOVANÉ PROHLÍDKY

■ Každou neděli od 11 a 14 hodin pořádá Židovské muzeum v Praze komentované prohlídky okruhu Pražské Židovské Město. Během prohlídky navštívíte objekty muzea, včetně Starého židovského hřbitova či Španělské synagogy. Prohlídky probíhají v českém jazyce a konají se při minimálním počtu tří zájemců. Vstupenky lze zakoupit v našem Informačním a rezervačním centru (Maiselova 15, Praha 1). Délka prohlídky – 2,5 hodiny. Vstupné: 200 Kč / snížené 130 Kč.

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ **Úspěchy našich studentů:** Gymnazisté Tomáš a Filip Mészárošovi ve svých kategoriích vyhráli soutěž v rámci Juniorské vědecké konference na Přírodovědecké fakultě UK. Tomáš prezentoval práci na téma Analýza a napodobení klavírního díla F. J. Haydna s pomocí exaktních věd a Filip obhájil prvenství s tématem Fénix z popela (alias Modelování sukcese ekosystémů po požárech na Madeiře). Oktáván Jonáš Kosák byl členem tříčlenného týmu, který byl oceněn první cenou na Studentské vědecké konferenci AV ČR za práci Kritický výzkum migrace. Oktávánka Sára Smolíková se umístila na 3. místě české verze evropské soutěže Eurostory. Ocenění získala v kategorii odborná práce za seminární práci Krabice od bot, v níž zrekonstruovala životní příběhy adresátů a autorů pohlednic z první poloviny 20. století.

■ **Orchestr Širat hajam:** Lauderky mají již několik let i svůj orchestr, jmenuje se Širat hajam (Píseň moře) a vede jej Helena Divecká. V červnu nahrál album šabatových písní. Zpěvem jej doprovodili učitel naší mateřské školky Omer Tal, dětský sbor školy a skupina Mišpacha. Slavnostní prezentace alba (s možností jeho zakoupení) se koná 2. 12. od 18 hodin v Maiselově synagoze. Všichni jste srdečně zváni.

■ **Předchanukový bazar** se koná v úterý 10. prosince od 14.30 v Lauderových školách. Několik desítek stánkařů z řad našich dětí nabídne již tradičně vlastnoručně vyrobené (košer) dobroty či rukodělné výrobky. Vše za velmi přátelské ceny! (kw)

VÝZVY

■ Hledám potomky Dr. Hany Posseltové-Ledererové, autorky knihy *Máma a já (tezezijský deník)*, která vyšla roku 1997 v nakladatelství G plus G v Praze. Podle mých informací bydlela Hana Posseltová-Ledererová naposledy v Písecké ulici na pražských Vinohradech, stejně jako její dcera Věra. Ve své knize se autorka zmiňuje o vnuku Alešovi. Pokud máte nějaké informace, prosím, ozvěte se mi. Věra Trnková, tel. 0049 179 73 19 826, e-mail V.Trnka@yahoo.de.

■ JUDr. Irena Chocová, notářka v Klatovech, pátrá ve věci dodatečného projednání dědictví po Bedřichu Pollakovi (1905–1945) a Karlu Pollakovi (1902–1943), oba naposled bytem Velhartice 155, po potomcích Vally Rand (1911–1988), která byla sestrou Karla Pollaka a sestřenicí Bedři-

VÝZVY, ZPRÁVY INZERCE

cha Pollaka a měla mít dcery Edith Rand a Janette Rand; po potomcích Antonína Pollaka/Poláka (1903–1967), který byl bratrem Karla Pollaka a bratrancem Bedřicha Pollaka a jeho dcerami byly Hana Jenny Padilha a Iva Polak, a po potomku Greta Ruffové (1901–?), která byla dcerou Berty Voglové a měla mít dceru Ruth Eveline Ruff. Prosím o poskytnutí jakýchkoli informací o jmenovaných, resp. o jejich žijících potomcích na adresu notářky: JUDr. Irena Chocová, Pavlíkova 7, 339 01 Klatovy nebo na e-mail: ichocova.notar@enkr.cz.

■ Pro svou seminární práci z oblasti historie hledám pamětníky, kteří se osobně setkali s JUDr. Erikem Singerem (1905–1965), například jeho studenty z VŠE. Budu vděčná, pokud se mi případně ozvete na: matylda.kotmelova@lauder.cz.

VZPOMÍNKY NA SYNAGOGY

■ Bývalý protiletectký a posléze protiatomový kryt v centru Brna s označením 10-Z převzala roku 2014 od magistrátu obecně prospěšná společnost, která se jej snaží zpřístupnit veřejnosti. Nachází se v Husově ulici, vstup je proti domu č. p. 12. V „bunkru“ se konají i výstavy. Až do jarních měsíců naleznete nyní v podzemí expozici snímků *Vzpomínky na synagogy* pardubického fotografa Štěpána Bartoše, jenž se dlouhodobě věnuje židovským památkám. Tentokrát se zaměřil na budovy, které byly postaveny jako židovské svatostánky, ale kvůli dějinnému vývoji se jejich využití a podoba naprosto změnily. Více na www.synagogy.eu. K výstavě se vrátíme.

ZOMREL PAVEL TRAUBNER

Vo štvrtok 14. novembra 2024 zomrel v Bratislave profesor MUDr. Pavel Traubner. Profesor Traubner bol jednoznačne najvýraznejšou postavou slovenskej židovskej komunity v povojnových rokoch. Vždy zdôrazňoval svoju príslušnosť ku komunitě a pripomínal udalosti, ktoré zažil ako dieťa počas holokaustu.

Je ťažké vymenovať čo len časť jeho bohatých odborných lekárskejších, vedeckých, kultúrnych a spoločenských aktivít. Angažoval sa aj ako občiansky aktivista, stál na strane obhajoby demokracie, tolerance, zachovania práv menšín. Bol ne-

únavným propagátorom zachovania histórie a kultúry slovenskej židovskej komunity, ale aj obetavý lekár, na ktorého sa mohol každý z nás obrátiť v akúkoľvek dennú aj nočnú hodinu.

Aj pred rokom 1989 sa vždy hlásil k svojmu pôvodu a angažoval sa v prospech židovského komunitného života. Bol dušou mnohých akcií poriadaných v „Kuchyni“ na Zámockej ulici – niekdajšom centre bratislavského židovského života. Vďaka jeho bohatým kontaktom s prominentnými osobnosťami divadelného a hereckého sveta sa stali oslavy židovských sviatkov zážitkami vysokej umeleckej hodnoty. Po roku 1989 bol organizátorom a dušou jeho nezabudnuteľných a doslova masovo navštevovaných zhromaždení, ktoré označoval ako „židovské fórum“. Už len táto, jedna z jeho mnohých aktivít by svojim obsahom zaplnila veľa strán textu.

Z reflexii, ktoré slovenska tlač venovala odchodu profesora Traubnera, vyberáme: Narodil sa 2. mája 1941 v Ilave. Rodinu Traubnerovcov prišiel večer 3. septembra 1944 spoluobčan varovať, že na druhý deň budú transportovaní do koncentračného tábora. Ešte v noci na 4. septembra utiekli do hôr. V úkrytoch v okolí Zliechova a Valaskej Belej prežili deväť mesiacov do konca druhej svetovej vojny. Jeho otec, ktorý bol pre syna vzorom, sa vrátil k stomatologickej praxi. Preto sa Pavel Traubner tiež rozhodol pre poslanie lekára. Od roku 1958 študoval medicínu na Lekárskej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave.

Po návrate z vojenskej služby do Bratislavy nastúpil 1. septembra 1966 opäť na patológiu, no zkrátka dal prednosť celoživotnej láske – neurológii. Vyhral konkurz na Neurologickú kliniku LF UK v Bratislave. Titul docenta získal v roku 1985, o šesť rokov neskôr ho prezident V. Havel vymenoval za vysokoškolského profesora. V rokoch 1991–2008 zastával post prednostu 1. neurologickej kliniky LF UK. V rokoch 2000–2007 bol tiež dekanom LF UK. Bol členom riady odborných rad a spoločností, prednášal na domácich i zahraničných fórach, má impozantnú odbornú publikačnú činnosť. Jeho vedeckým zameraním sa stala ultrazvuková diagnostika cievnych mozgových ochorení.

Spomienka na Pavla Traubnera ostane trvalo prítomná v pamäti členov bratislavskej, ale aj slovenskej židovskej komunity. Česť jeho pamiatke. (jf)

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

Srdečne blahoželáme našim členom, ktorí v mesiaci **december** slávia sviatok narodenín: pani Anna Feriančíková, nar. 1.12. – 87 rokov; pani Alica Frühwaldová, nar. 11.12. – 77 rokov; pani Zuzana Turčanová, nar. 5.12. – 61 rokov, a pán Dušan Hrnčiar, nar. 8.12. – 47 rokov. Prajeme im veľa zdravia a spokojnosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO BRATISLAVA

V mesiaci **december** oslávia narodeniny: pán MUDr. Juraj Czikk – 73 rokov; pani MUDr. Katarína Blatná – 74 rokov; pani Katarína Engelová – 76 rokov; pán Ján Fränkl – 79 rokov; pani JUDr. Soňa Goldenbergová – 80 rokov; pani Oľga PhMr. Horská-Hadravová – 89 rokov; pani Dagmar Chorvátová – 77 rokov; pán Pavol Just – 84 rokov; pani Judita Kramerová – 70 rokov; pani MUDr. Viera Lesná – 78 rokov; pani Ing. Eva Mosnáková – 95 rokov; pani PhDr. Katarína Podoláková – 81 rokov; pán Ing. Peter Redlich – 82 rokov; pán MUDr. Peter Stanko – 78 rokov; pani Magdalena Špotáková – 70 rokov; pani Eva Švigutová – 81 rokov, a pani Eva Zobelová – 77 rokov. Všetkým oslávencom prajeme pevné zdravie a veľa životného optimizmu.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO BRNO

V **prosinci** oslaví své narozeniny: pan Ivo Rotter, nar. 3.12. – 94 let; pan Pavel Pisk, nar. 7.12. – 58 let; pan Petr Bureš, nar. 14.12. – 47 let; paní Magdalena Shira Strachová, nar. 14.12. – 50 let; paní Olga Flasarová, nar. 16.12. – 71 let; pan Marek Ohad Müller, nar. 20.12. – 49 let; pan Jiří Berger, nar. 22.12. – 80 let; paní Eugenia Kuznetcová, nar. 22.12. – 37 let, a paní Taťjana Pelíšková, nar. 24.12. – 69 let. Oslávencům přejeme pevné zdraví a hodně spokojenosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO DĚČÍN

V **prosinci** oslaví jubileum: pan Mgr. Tomáš Bergman; paní Petra Frejlichová, a paní Olga Růth Pavlátová. Přejeme jim vše dobré.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KARLOVY VARY

V **prosinci** oslaví narozeniny: paní Anna Kavková, nar. 8.12. – 82 let; pan Alexander Horský, nar. 9.12. – 80 let; pan Pavel Horák, nar. 13.12. – 68 let; pan Ladislav

ZPRÁVY Z OBCÍ

Gerendáš, nar. 16.12. – 78 let, a paní Pavla Králíková, nar. 25.12. – 68 let. Přejeme jim vše dobré, hlavně pevné zdraví.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KOŠICE

V mesiaci **december** oslávia narodeniny: pani MUDr. Juliana Filová – 88 rokov; pani Magdalena Egryová – 77 rokov; pán Alexander Mittelmann – 72 rokov; pani Edita Šalamonová – 101 rokov; pani Mária Bayerová – 86 rokov; pani Eva Weizenova – 72 rokov, a pán Mikuláš Ecker – 59 rokov. Prajeme im všetko najlepšie do ďalších let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO LIBEREC

V **prosinci** oslaví své narozeniny: pan Pavel Avraham Vrátný, nar. 17. 12. – 66 let; paní Věra Studená, nar. – 21. 12. – 77 let, a pan Jan Steindler, nar. 26. 12. – 52 let. Přejeme jim pevné zdraví.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO OLOMOUC

V **prosinci** oslaví narozeniny naši členové: pan Martin Cvrkál, nar. 27.12. – 51 let; pan Miroslav Dostál, nar. 25.12. – 67 let; paní Renata Gregorová, nar. 24.12. – 55 let; pan Jiří Klimeš, nar. 2.12. – 49 let; Eva Klimešová, nar. 3.12. – 12 let; pan MUDr. Oto Košta, nar. 14.12. – 68 let; pan Roman Majer, nar. 28.12. – 46 let; pan David Novotný, nar. 4.12. – 22 let; paní Eva Poláková, nar. 9.12. – 71 let; pan Ing. Stanislav Poskočil, nar. 13.12. – 90 let, a paní doc. PhDr. Lucy Topol'ská, CSc., nar. 31.12. – 91 let. Přejeme jim pevné zdraví. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO OSTRAVA

V **prosinci** oslaví narozeniny naši členové: pan David Dvořák, nar. 7.12. – 25 let; paní JUDr. Jana Graňáková, nar. 5.12. – 63 let; paní Helena Jüngerová, nar. 26.12. – 78 let; pan Jindřich Markovič, nar. 8.12. – 77 let; paní Ing. Eva Spasovová, nar. 4.12. – 55 let, a pan Ing. Vladimír Weiss, nar. 30.12. – 78 let. Přejeme jim vše dobré, hlavně pevné zdraví.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO PLZEŇ

V **prosinci** oslaví narozeniny: paní MUDr. Rita Měšťanová – 61 let, paní Eva Šaková – 73 let, a pan Petr Uhel – 48 let. Všem oslávencům přejeme hodně zdraví a osobní pohody.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO PRAHA

V **prosinci** oslavují narozeniny: paní Eva Bastlová, nar. 22.12. – 93 let; pan Tomáš Dražan, nar. 12.12. – 85 let; pan Petr Feldstein, nar. 8.12. – 81 let; pan Daniel Kedar, 1.12. – 75 let; pan Petr Loubal Schwarz, nar. 5.12. – 92 let; pan Zdeněk Martínek, nar. 6.12. – 80 let; pan Jan Prokeš, nar. 8.12. – 75 let; pan Petr Šramota, nar. 2.12. – 87 let, a paní Michaela Vidláková, nar. 30.12. – 88 let. Všem přejeme vše dobré, hlavně pevné zdraví do dalších let. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtí

Se smutkem oznamujeme, že 27. října zemřel ve věku 92 let pan doc. RNDr. Evžen Jokl, CSc. Kéž je jeho duše připojena do svazku živých.

Zichrono livracha!

ŽNO PŘEŠOV

V mesiaci **december** oslávia narodeniny: pani MUDr. Zuzana Červeňáková – 69 rokov; pani Zuzana Frličková – 60 rokov; pán Marcel Izrael – 47 rokov, a pán Bernard Lichtig – 77 rokov. Prejeme im veľa šťastia, zdravia a životného optimizmu.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO TEPLICE

V **prosinci** oslaví své narozeniny: pan Jiří Merta, nar. 4.12. – 31 let, a paní Alice Sikytová, nar. 5.12. – 60 let. Přejeme jim do dalších let pevné zdraví, hodně štěstí a životního optimismu.

Ad mea veesrim šana!

RAKETA VE KFAR MASARYK

V půli listopadu zasáhly rakety Hizballáhu odpalované z Libanonu i „Masarykovu vesnici“, tedy kibuc Kfar Masaryk v západní Galileji. Šrapnely zabily Sívana Sa-deha, 18letého vnuka jednoho z českých zakladatelů kibucu, kteří sem přicházeli z předválečného Československa, zejména ze Slovenska a Podkarpatské Rusi. Kibuc byl založen ve 30. letech 20. století a v současné době má okolo 700 členů, kteří pěstují bavlnu, rajčata, avokádo, chovají dobytek, drůbež a kapry. Síván právě pracoval na poli, kam nedosáhne obranný systém Iron Dome.

PLÁN PŘÍMĚŘÍ

V listopadu pokračovala již 13. měsíc válka Izraele na dvou frontách, tedy v Gaze proti Hamásu a na severu země proti Hizballáhu. V době uzávěrky tohoto čísla informovala média o brzké možnosti dohody o příměří Izraele s Hizballáhem, kterou projednává americký diplomat Amos Hochstein s předsedou libanonského parlamentu. Návrh má zahrnovat šedesátidenní přechodné období, během nějž by se izraelská armáda stáhla z jižního Libanonu a Hizballáh by své jednotky přesunul od hranic za řeku Lítání. Klíčovou součástí příměří má být také výsada Izraele neutralizovat veškeré hrozby severně od své hranice.

FOTBAL A ANTISEMITISMUS

V listopadu vzbudila velkou pozornost médií událost v Amsterdamu, kdy po zápasu domácího týmu Ajax s telavivským týmem Maccabi vypukly organizované protiizraelské násilnosti (viz strana 19).

Nizozemská vláda koncem listopadu představila pětiletou národní strategii boje proti antisemitismu, jejímž cílem je „Nizozemsko bez antisemitismu“. Urychleně má být zřízena pracovní skupina pod vedením ministerstva spravedlnosti a bezpečnosti. Skupina bude složena ze zástupců řady ministerstev, starostů, představitelů školství, sportu, kultury, veřejné dopravy, sociálních organizací a reprezentantů židovské komunity.

NA PAMĚŤ RABÍNA SACKSE

Letošního světového Dne vzdělávání rabína Jonathana Sackse, který se konal u příležitosti čtyř let od úmrtí bývalého britského vrchního rabína (7. listopadu 2020), se zúčastnilo sto padesát komunit na pěti kontinentech. Hlavní událostí byla debata, která se konala v Jeruzalémě v Národní

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Jedna z útěšných pohlednic Zeeva Engelmayera.

knihovně Izraele. Letošní téma *Lidé knihy* je v souladu s tím, nač se rabín Sacks soustředí – vzdělávání, dialog, síla idejí a význam správného vedení.

DEMONSTRACE VE VILNIUSU

Ve Vilniusu demonstrovaly v listopadu ve dvou shromážděních tisíce lidí proti účasti populistické strany Úsvit Němenu v nové vládě. Do koalice ji přizvali vítězní sociální demokraté a demokratická unie Pro Litvu, a to i přesto, že lídr Úsvitu Remigijus Žemaitaitis je souzen za podněcování nenávisti vůči Židům a popírání rozsahu holokaustu.

Žemaitaitis letos čelil kvůli antisemitickým výrokům na sociálních sítích odvolání z funkce poslance. „Litevský ústavní soud odvolání potvrdil, on ale předtím složil mandát, aby se mohl stát poslancem znovu, což se také stalo,“ řekl svolavatel protestu, spisovatel Justinas Žilinskas. Žemaitaitis je obviněn z podněcování nepřátelství k Židům a zlehčování holokaustu i v probíhajícím trestněprávním procesu. Jeho strana přesto ve volbách uspěla.

LATINSKÁ AMERIKA PROTI ANTISEMITISMU

Na čtvrtém výročním latinskoamerickém fóru proti antisemitismu, které se konalo v listopadu v Kostarice, podepsali představitelé 19 latinskoamerických zemí společné prohlášení, v němž potvrdili solidaritu s Izraelem a podpořili jeho právo na sebeobranu, oznámila v neděli organizace Combat Antisemitism Movement (CAM).

Prohlášení vyzývá k zavedení politiky nulové nenávisti, přijetí pracovní definice antisemitismu IHRA, k rozvoji vzdělávacích iniciativ a mezináboženských programů a k požadování odpovědnosti za teroristické aktivity v regionu – včetně bombového útoku na centrum židovské komunity AMIA v Buenos Aires v roce 1994 a sestřelení letu Alas Chiricanas 00901 nad Panamou téhož roku.

POHLEDNICE JAKO ÚTĚCHA

Autor komiksů Zeev Engelmayer kreslí od útoku na Izrael každý den barevné pohlednice formátu A4, na nichž zdopobňuje zabití i zajaté oběti. Denně zveřejňuje na Instagramu obrázky rukojmích a jejich rodin, truchlících, zraněných a padlých vojáků nebo evakuovaných.

Kreslí ale především nadějně verze reality, vytváří obrázky, které mají utěšit. Rukojmí znázorňuje, jak sedí na cípu měsíce na obloze, plují v Noemově arše nebo se vracejí domů v barevné helikoptéře. Lidé Engelmayera oslovují, posílají mu zprávy a žádosti, aby vyprávěl příběhy jejich blízkých. Kresby se využívají v psychoterapii, školy je vyvěšují na chodbách, objevují se v tisku a ve veřejném prostoru. (am)

רוש חודש ירחון חדש
ROŠ CHODES

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217, e-mail: roshodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová (šéfredaktorka), Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Předplatné zajišťuje jménem vydavatele společnost SEND Předplatné, spol. s r. o. (www.send.cz; call centrum 225 985 225; mobil 777 333 370; e-mail: send@send.cz). Předplatné pro Slovensko: MAGNET press Slovakia, s. r. o., P. O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí a v elektronické podobě vyřizuje administrace *Roš chodes*. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 28. 11. 2024.

Cena 50 Kč (2,20 €)